

II פתרונות

הפניה לביה"ד למצוא עילות לגירושין לחיוב הבעל במתן הגט אינה מהווה פתרון כולל לנשים המבקשות להשתחרר מבעליהן. גם לאחר שבעל חויב לתת גט הוא יכול לסרב לציית לפסק הדין, והאשה נשארת מעוגנת. כפתרון כולל לבעיית הגירושין חייבים למצוא דרך לאפשר לאשה להשתחרר מכבלי הנישואין ללא תלות בבעל.

אם יימצא פגם בצורת ההתקשרות לנישואין – ביה"ד יוכל להכריז על הנישואין כמחוסרי תוקף; אם יקח ביה"ד על עצמו את הסמכות להפקיע את הקידושין – ביה"ד יוכל להכריז על הנישואין כבטלים; ואם ביה"ד יסכים לתת גט לאשה במקום הבעל (מתוך הנחה שנתנית הגט מזכה אותו במצווה) – יוכל ביה"ד לערוך גט ללא הבעל ("גט זיכוי"). בפרק זה נדון באפשרויות הללו.

בנוסף לכך נדון בפרק זה באפשרות של התקשרות זוגית ממוסדת שלא כדת משה וישראל (נישואין "בני נוח", נישואי "מיוחדת"), המאפשרת לאשה להשתחרר מהזוגיות ללא גט. כמו כן, נדון בהסכמים טרום-נישואין למיניהם הנותנים תמריצים לבעל לתת את הגט; או יוצרים תנאים בקידושין המאפשרים לבטל למפרע את הקידושין בהתקיים התנאי.

1- פגם ב"צורה"

טקס הנישואין הוא פעולה משפטית שבעקבותיה מעמד האשה משתנה והיא "נאסרת" על כל העולם. תקפות הנישואין תלויה במספר פעולות "צורניות". להלן נסקור מספר מרכיבים של טקס הקידושין שפגם באחד מהם עשוי לפגום בתוקף הנישואין: הטבעת, העדים ומסדר הקידושין.

הבחנה בין שני סוגי הפקעה: עקירה "לכתחילה" וביטול "בדיעבד"

הרב שאר ישוב כהן, "כפיית הגט בזמן הזה", תחומין י"א, 195, 199 שני סוגים של "אפקעינהו" (הפקעה) יש הפקעה העוקרת לכתחילה את הקידושין, ומבטלת אותם למפרע (כלומר, ביטול הקידושין נעשה כבר מרגע הקידושין עצמן ולא רק מעתה ואילך), כאילו לא היו כלל, וההפקעה בדיעבד – דהיינו שהקידושין חלו, וחכמים מפקיעים אותם כשנוצר הצורך לכך, מכאן ואילך.

ישראל, 1990

טבעת

"בשלושה דרכים האישה נקנית: כסף, שטר, וביאה"

משנה, קידושין, פרק א', משנה א'
האשה נקנית בשלש דרכים וקונה את עצמה בשתי דרכים נקנית בכסף ובביאה...

ארץ-ישראל, 200-0 אחה"ס

"לפי דברי המשנה, על הבעל "לקנות את אשתו" באחת משלוש דרכים - בכסף, בשטר, או בביאה. לאורך רוב הדורות, וכך גם היום, נהוג לקדש אישה בכסף דווקא. קידושין בכסף יכולים להתממש גם באמצעות חפץ "שווה כסף". כיום נוהגים לעשות את קידושי הכסף באמצעות נתינת טבעת. על הטבעת, שהיא כסף הקידושין, להיות קניינו של הבעל המקדש. מכאן שניתן לעיתים לפסול קידושין כאשר הטבעת לא היתה בבעלותו החוקית של הבעל - למשל כאשר מדובר בטבעת גנובה, או בטבעת שאולה.

אם אישה נקנת בכסף גנוב, היא אינה "מקודשת"

תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף נ"ב עמוד א'
...קידשה בגזל - אינה מקודשת, אפילו בגזל דידה.

בבלי, 500-200 אח"ס

הרב שטיינזלץ:

אם קידשה בגזל - אינה מקודשת, אפילו בגזל שלה, במה שגזל ממנה, ואין אומרים שאם קיבלה ממנו - משמע שמחלה לו על הגזל ותתקדש בו.

אם אישה נקנת בטבעת שאולה והבעל כבר קידשה, היא "מקודשת"

שו"ת הרא"ש, כלל ל"ה, סימן ב'

...טוב ליזהר שלא לקדש בטבעת שאולה; אבל אם כבר קדשה, נראה לי דהויא (שתהיה) מקודשת, אם השאילו לו אדעתא (על דעת) לקדש בו את האשה. ועוד הראה לי מורי הרב רבי יצחק ז"ל תשובת רבינו שמשון בעל התוספות, דהויא (שתהיה) מקודשת בטבעת שאולה, וטוב הדבר לפתותו ולרצותו בכסף שיגרשנה. אמנם, אם נראה לכם רבתי הקרובים אל הדבר, שאם המקדש אינו אדם ראוי והגון לדבק בבת טובים, ובנכל ובתרמית פתיה (פיתוי)... מכל מקום יש לסמוך בנדון זה על דברי קצת רבתינו, שפסקו בדינא דמורדת (בדין של מורדת) דכופין (שכופין) אותה לגרשה. אמנם, יש לנסות אם יוכלו לפייסו בריצוי כסף, ואם לא יאות, אני נגרר אחרים לכופו לגרשה. ושלום, אשר בן ה"ר יחיאל זצ"ל.

ר' אשר בן יחיאל (הרא"ש), אשכנז-ספרד, 1327-1250

אם אישה נקנת בטבעת שאולה, היא אינה "מקודשת"

שו"ת הרשב"א, חלק ו', סימן ב'

שאלה

המקדש בטבעת שאולה מה דינו? ואם יש חילוק בין הודיעו ללא הודיעו?

תשובה

כבר נשאלתי על דבר זה ואמרתי דאינה (שאינה) מקודשת. שהוא אינו יכול ליתנו (לתת אותה) לה לגמרי. שהרי לא נתנו המשאיל ולא מכרה לו.

ר' שלמה בן אדרת (רשב"א), ספרד 1235-1310

אם אישה נקנת בטבעת שאולה, הקידושין שלה "בספק",

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן כ"ח, סעיף י"ט

שואל חפץ מחבירו והודיעו שרוצה לקדש בו אשה, מקודשת. ואם לאו, הרי היא ספק מקודשת. הגה: והוא הדין לשוכר כלי או חפץ מחבירו וקידש בו (תרומת הדשן, סימן ר"י).

ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488
ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

לדעת השולחן ערוך, אם השואל הודיע למשאיל שהוא רוצה לקדש את האישה בחפץ המושאל, הרי שהקידושין תופסים. לעומת זאת, אם השואל לא הודיע למשאיל דבר הרי שהאישה ספק מקודשת. הרמ"א מרחיב הלכה זו גם למקרה בו האיש שכר את החפץ, ולא רק למקרה בו החפץ הוא שאול.

מה הוא תוקף הנישואים אם האישה מוסרת טבעת לחתן מתחת לחופה?

אם כלה מוסרת טבעת לחתן בטקס רפורמי, היא אינה "מקודשת" ("אין עושים מעשה קידושין כלל")

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר ג', סימן כ"ה

הנה ראה כתר"ה כבוד תורתינו רבינו הרב (מה שכתבתי בקידושין שנעשו על ידי הרפארמער ראבייס (רבנים רפורמיים) שאין לחוש להם כלל כי לבד שאין שם עדים כשרים, הרי הרבה מהן ואולי כולן אין עושים מעשה קידושין כלל, דאף (Q&W) שנותן לה טבעת הרי גם היא נותנת לו טבעת, ומוכיח נתינתה על נתינתו שהוא רק מתנה בעלמא על שנעשו איש ואשה אבל עשיית הקידושין היה בלא כלום דאף (Q&W) דברים אולי אינם, ולא שבזה מקדשים זה את זה שנימא (T&W) שנתנת הבעל היה לקידושין ונתינת האשה שגם כן נתנה לקידושין הוא דברי הבל, דהא (S&R) הם אינם מקדשים כלל אלא היתה תשובת דברים על שאלת הראביי (הרב) אם רוצה ליקחנה לאשה ומשיב הן ואותה הוא שואל אם היא רוצה שיהיה בעלה או שתהיה אשתו ומשיבה הן שזה אינם אף דברים של קידושין אלא דברים שרוצים בהאישות, ואחר כך נותנים זה לזה הטבעות על האישות שנעשה בדבריהם שהשיבו הן, שזה לא היה כלום אף אם היה נעשה זה לפני עדים.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1986-1895

אם כלה מוסרת כלה טבעת לחתן בטקס קונסרבטיבי, הדבר עלול לפסול את הקידושין ("צריך עיון")

הרב חיים ג'קטר, 'קידושין קונסרבטיביים', תחומין י"ח, 84-91;

הבאנו לעיל שבחתונות רבות הנערכות על ידי ראבייס קונסרבטיביים לא רק החתן נותן טבעת לכלה, אלא גם היא מעניקה לו טבעת, ובמקרים אחדים מכריז הראביי לאחר שבע הברכות שהוא מצהיר על הזוג כנשואים. מעשה כזה עלול לפסול קידושין אם משום שתפיסת הקידושין על ידי בני הזוג היא כנראה מעוותת, שהרי "כי יקח" כתיב, ולא "כי תקח" (ע"פ קידושין ד, ב; ה, ב); ואם משום שאולי בכך יש חזרה של החתן מנתינתו. מפי מו"ר הרב זלמן נחמיה גולדברג שליט"א שמעתי, שאין בכך כדי לפסול את הקידושין, שהרי במקדש לא אמרינן "תוך כדי דיבור כדיבור דמי" (נדרים פז, א) (כלומר, איננו פוסלים את הקידושין בשל דברי הבעל לאחר מתן הטבעת, שכן בקידושין איננו מאמצים את הכלל שאמירה הנאמרת בסמוך למעשה עשויה להשפיע על המעשה) ואם כך מה איכפת לנו מה עשתה האשה לאחר שהבעל קידש אותה בטבעת.

[...]

אולם... מדברי הרב משה פיינשטיין (אגרות משה, אבן העזר, חלק ד, סוף סימן ג) עולה שהוא היה מפקפק גם בכשרותם של קידושין כאלו, וזו לשונו: "אולי נראה שהוא רק מעשה שחוק דחלופי דנתינת מתנות לסימן בעלמא על שנעשו בחשיבות איש ואשתו, ולא שהוא מעשה קנין אישות שהצריכה תורה... ולא נתקדשה כלל. והוא אצלי ספק גדול שלא מצאתי לזה ראייה עדיין".

[...]

מסקנה

כל מעשה קידושין שנעשה בטקס קונסרבטיבי מחייב דרישה וחקירה על מנת לבדוק אם אכן ייחשב הזוג נשוי כדת משה וישראל. במיוחד יש לעשות כך כשעולות שאלות של ממזרות או עגינות. כפי הנראה יש בסיס להיתר ברוב רובם של הקידושין הקונסרבטיביים כדי לפתור בעיות ממזרות, ובמקרים רבים גם בעיות של עיגון.

ארה"ב, 1998

עדים

ההלכה דורשת "עדים" כתנאי הכרחי לטקס הקידושין

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ד', הלכה ו'
המקדש בעד אחד אין חוששין לקידושיו ואע"פ ששניהם מודין, קל וחומר למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה אינה מקודשת, בפסולי עדות של דברי סופרים (ע"ט) הפסולים לא מדין תורה אלא רק מדעת חכמים) או בעדים שהן ספק פסולי תורה אם רצה לכנוס חוזר ומקדש בכשרים ואם לא רצה לכנוס צריכה ממנו גט מספק.
ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

רשימה של עדים הפסולים מן התורה ("מדאורייתא")

רמב"ם, הלכות עדות, פרק ט', הלכה א'
עשרה מיני פסלות הם כל מי שנמצא בו אחד מהן הרי הוא פסול לעדות, ואלו הן: הנשים, והעבדים, והקטנים, והשוטים, והחרשים, והסומים, והרשעים, והבזויין, והקרובין, והנוגעין בעדותן, הרי אלו עשרה.
ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

עדים הפסולים מכיוון שהם "רשעים"

רשימה של עדים שהם פסולים מכיוון שהם רשעים ("פסולי רשע")

רמב"ם, הלכות עדות, פרק י', הלכות א-ג
הרשעים פסולין לעדות מן התורה שנאמר: "אל תשת ירך עם רשע להיות עד חמס"...

אי זהו רשע? כל שעבר עבירה שחייבין עליה מלקות זהו רשע ופסול, שהרי התורה קראה למחוייב מלקות רשע שנאמר: "והיה אם בן הכות הרשע", ואין צריך לומר מחוייב מיתת בית דין שהוא פסול שנאמר: "אשר הוא רשע למות".

עבר עבירה שחייבין עליה מלקות מן התורה הרי זה פסול מן התורה, ואם היה החיוב שבה מדבריהם הרי זה פסול מדבריהם, כיצד אכל בשר בהמה בחלב או שאכל נבלות ושקצים וכיוצא בהן בין לתיאבון בין להכעיס, או שחלל את יום טוב הראשון, או שלבש שעטנז שהוא שוע או טווי או נוז הרי זה פסול לעדות מן התורה...

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

אם העדים למעשה הקידושין אינם שומרי שבת, הקידושין אינם חלים

ערעור תשכ"ח / 42 פסקי דין רבניים חלק ז', עמוד קע"ה
בית הדין הרבני הגדול בירושלים, הרב יוסף שלו' אלישיב, בצלאל זולטי, אליעזר גולדשמידט.
ניתן ביום: ג' ניסן תשכ"ח

...אם אין נוכחות עדים כשרים כדין בשעת מעשה הקידושין, אין הקידושין חלים, ואפילו אם אמת היא שמעשה הקידושין נעשה, והשאלה בנידון דנן (בנושא הנידון שלנו) היא דבר כשרותם של עדי הקידושין. שני העדים, לפי דבריהם בפני בית הדין, הם מחללי שבת. העד ג' הצהיר שהוא נוסע בשבת. העד ד' הצהיר: אני לא שומר שבת. ומאחר ורק שני העדים הללו בלבד היו נוכחים בשעת הקידושין, ומחללי שבת פסולים הם לעדות לפי הדין, הרי גם אם אמת הוא שהיו קידושין והמעשה נעשה כדת, קידושין אלו אינם חלים כלל, כי המקדש שלא בעדים... אינם קידושין.

ישראל, 1968

אם רק אחד מעדי הקידושין אינו שומר שבת, לא מכריזים על הקידושין כבטלים אלא בשעת הדחק של "עיגון ממש"

הדין והדיין 6, 8
ניתן בבית הדין הגדול בירושלים, ביום כ"ה תשרי תשס"ה.
הרב שלמה עמר, הרב עזרא בר שלום והרב ציון בוארון
נפסק:

מדובר במקרה בו אחד מעדי הקידושין הוא מחלל שבת בפרהסיא... יש לדון בשאלה האם יש לחשוש שמלבדו היו בין הנוכחים בעת הקידושין שני עדים כשרים והם אינם נפסלים...

יתכן וגם בין שאר הנוכחים לא מצוי עד כשר, וזאת משום שהיה מדובר בטקס שנערך בבית ומטבע הדברים המוזמנים היו קרובי משפחה ומחללי שבת, שהרי לא מדובר כאן במשפחה של שומרי תורה ומצוות. ספק כזה במציאותם של עדים כשרים בקידושין, וממילא להיותם של הקידושין תקפים, מביא לכך שאנו מעמידים את האשה על חזקתה, כלומר שהיא עדיין פנויה מן התורה...
מכל הטעמים נראה "להתיר את האשה לעלמא והואיל והוא שעת הדחק של עיגון ממש".
ישראל, 2004

עדים הפסולים מכיוון שהם קרובי משפחה

רשימה של עדים שהם פסולים מכיוון שהם קרובי משפחה ("פסולי קרוב")

רמב"ם, הלכות עדות, פרק י"ג, הלכה א'
הקרובים פסולים לעדות מן התורה שנאמר לא יומתו אבות על בנים, מפי השמועה למדו שבכלל לאו זה שלא יומתו אבות על פי בנים ולא בנים על פי אבות, והוא הדין לשאר קרובים. אין פסולין מדין תורה אלא קרובים ממשפחת אב בלבד, והם האב עם הבן ועם בן הבן, והאחין מן האב זה עם זה ובניהן זה עם זה ואין צריך לומר הדודים עם בן אחיו, אבל שאר הקרובים מן האם או מדרך האישות כולן פסולין מדבריהם.
ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

אם העדים לקידושין הם קרובי משפחה, האישה אינה "מקודשת"

תיק ש"י"ב / 2687 פד"ר א' עמ' 19 (ארוסין בפני קרובים)
תביעת ארוסה לבטל הקידושין שנערכו בפני קרובים בלבד ובהעדר עדים כשרים - אבי אמה ואחי אמה של הארוסה בין הקרובים - הארוס מסרב לתת גט ומתנגד לבטול הקידושין.

מסקנות

(א). מקרה כשבחורה בת חמש עשרה שהוריה פיתו אותה להתארס וכבר שנה וחצי שתובעת את הארוס בבית הדין והוא מסרב לגרשה ואי אפשר להכריחה להתחתן ויש לחוש שתצא לתרבות רעה, מהווה שעת הדחק ובשעת הדחק יש לסמוך על המתירים הסוברים שקרובי האם פסולים מדאורייתא (מן התורה) ולכן הקידושין בטלים מעיקרם. (ב). אפילו לדברי הפוסקים שקרובי האם פסולים רק מדרבנן, יש כאן קידושין בעד אחד היות ושני הקרובים - אב ובן - פסולים זה לזה מדאורייתא (מן התורה), ולדעת הרבה פוסקים כל העדות בטלה מטעם נמצא אחד מהם קרוב או פסול, ולכן במקום עיגון ודוחק יש לסמוך אדברי המקילין דאין כאן קידושין (על דברי המקלים, שאין כאן קידושין)... לאור כל האמור לעיל, החליט בית הדין שהקידושין שקידש הבחור א' אינם קידושין כלל והבתולה ב' מותרת לכל אדם.

מסדרי קידושין רפורמים וקונסרבטיבים

אם מסדר הקידושין הוא רב "רפורמי", האישה אינה "מקודשת" כלל

שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד', סימן ע"ז
שאלה
אשה שנשאה אצל רעפארמער ראביי (רב 1977מ').

תשובה

הנה בדבר האשה אשר כבר השבתי בתשובה לעיל שאני סובר שנישואיה אצל רעפארמער ראביי (רב 1977מ') אינו כלום. ואף להגרי"א העניקין ז"ל אינו כלום, ואיני רואה בדברי איזה ספק נוסף כי הצילום של הכתובה של הראביי (הרב) מעיד שהוא רעפארמער (1977מ') אדוק ואין מה לברר יותר, ובכלל צריך לידע כי אלו ההולכים לרעפארמער ראביי (רב 1977מ'), לא יעשו עוד חופה וקידושין אצל רב ממש, והרעפארמער (1977מ')

כולם כופרים גמורים בכל עיקרי האמונה ואין מה לחקור אודותו, ובלא זה ליכא (א"ן) כלל ענין עשיית קידושין אצלם. סוף דבר איני רואה שום דבר לעגן את האשה יותר.
ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

תיק 1145 / מ"ב, פד"ר י"ז, 155
בית הדין האזורי ירושלים. הרבנים בצרי, שרים, רפאל. ללא תאריך
הנידון: קידושין רפורמיים שלא נעשו כהלכה
הוגשה לפנינו תביעה על ידי אשה עגונה להתיר את נישואיה היות ונישאה בנישואין רפורמיים. ואלו הן העובדות: הזוג נישא זה לזו בטקס נישואין שנערכו על ידי ראביי ריפורמי (רב רפורמי). ב"ז אלול תשל"ה, בטמפל ריפורמי (בבית תפילה רפורמי) בניו יורק. שני עדי הקידושין היו שני אחי הכלה. לפי דברי אבי האשה ואחיה לא היו שום דיבורים של הבעל לאשה. הראביי דיבר עם בני הזוג והם החליפו טבעות ביניהם ואז הכריז הראביי שהם נשואים. לדברי כולם, הראביי מחלל שבת בפרהסיא ופרט לקרוב משפחה (שלישי בשלישי) אחד, אף אחד מן המשתפים לא היה שומר תורה ומצוות. האוכל שהוגש בסעודה היה טרף. גם אותו קרוב שהעיד בפנינו אמר שאינו זוכר שהחתן אמר לכלה: הרי את מקודשת לי. אף הוא העיד שהראביי מחלל שבת בפרהסיא. כמו כן דיבר עם אותו ראביי שאמר לו שכל הטקס לא עשה על פי ההלכה והוא מוכן להעיד על כך. המדובר הוא במקום עיגון, כי הבעל נעלם ולא נודעו עיקבותיו...

דעת הרוב:

מכל הנימוקים הנ"ל אשר מובאים בגוף הפסק דין, נראה להתיר את המבקשת ללא גט כי לקידושין שלה לא היה כל ממש.

דעת המיעוט:

לעניות דעתי נראה כיוון שייתכן שהיו בין הקרואים אנשים שומרי תורה ומצוות שראו שהבעל נתן טבעת לאשה לכן אין להתירה להינשא בלי גט.
לאור האמור לעיל מתירים את המבקשת להינשא ללא גט.

ישראל, ללא תאריך

אם מסדר הקידושין הוא רב "קונסרבטיבי, האשה אינה "מקודשת"

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר ד', סימן ע"ח
אשה שנישאת אצל ראביי קאנסערוואטיווי (קונסרבטיב) לאיש שנתגייר אצל ראביי קאנסערוואטיווי ולא שמר מצוות.
הרי הקידושין לפני רב קאנסערוואטיווי שחזקתם שהם כופרים בעיקרי האמונה אף כשלא ידוע הגברא (הא"ש) ממש.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

אם אישה התחתנה בטקס "קונסרבטיבי", יכול להיות שהיא "מקודשת. יש לבדוק כל מקרה לגופו: מהן התנהגותיו של מסדר הקידושין והשקפותיו.

הרב חיים ג'קטר, 'קידושין קונסרבטיביים', תחומין י"ח, 84-91; עמ' 84, 88, 91
...השאלה הינה מסובכת יותר ביחס לקידושין קונסרבטיביים. בדרך כלל נוטים אנשי תנועה זו למסורת יותר מאשר אנשי התנועה הריפורמית. אך כשמדובר בעריכת קידושין - לפי הר"מ (הרב רבי משה) פיישטיין (אגרות משה, אבן העזר חלק ד, סי' יג) בדרך כלל הם אינם בקיאים בהלכות, ואף אם בקיאים הם, לא אכפת להם כל כך לעשות כדין. התייחסותו של הרב משה פיינשטיין לקידושיהם דומה להתייחסותו לגרות שהם עורכים, שלפי דעתו (אגרות משה יורה דעה חלק א, סימן קס) אף היא אינה כלום.

...על כל פנים כל מקרה מחייב אותנו לדון בגופו: להתחקות אחר השקפותיו והתנהגותו של מסדר הקידושין בכלל, וגם אתר דרך סידורם של הקידושין העומדים על הפרק...

מסקנה

כל מעשה קידושין שנעשה בטקס קונסרבטיבי מחייב דרישה וחקירה על מנת לבדוק אם אכן ייחשב הזוג נשוי כדת משה וישראל. במיוחד יש לעשות כך כשעולות שאלות של ממזרות או עגינות. כפי הנראה יש בסיס להיתר ברוב רובם של הקידושין הקונסרבטיביים כדי לפתור בעיות ממזרות, ובמקרים רבים גם בעיות של עיגון.

ישראל, 1998

האם קיום יחסי אישות כבעל ואישה ("קידושין בביאה") לאחר טקס קידושין פסול (כמו טקס רפורמי) יוצר נישואין תקפים ?

חז"ל תקנו כי "אין לקדש בביאה"

תלמוד בבלי, קידושין, דף י"ב, עמוד ב'
רב מנגיד על דמקדש בשוקא, ועל דמקדש בביאה.

בב, 500-200 אחה"ס

הרב שטיינזלץ

רב היה מלקה על מי שהיה מקדש אשה בשוק, שהוא דרך הפקרות חלזול, ועל מי שהיה מקדש אשה בביאה, שמגונה הדבר שמעמיד עדים לבעילה.

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ג', הלכה כ"א

אף על פי שעיקר הדברים כן הוא נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשווה כסף, וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש, אבל אין מקדשין בביאה לכתחלה ואם קידש בביאה מכין אותו מכת מרדות כדי שלא יהיו ישראל פרוצים בדבר זה אף על פי שקידושיו קידושין גמורין.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

על אף שחז"ל תקנו שאין לקדש אישה בביאה, קבעו הגאונים שקיום יחסי מין עם אשה פנויה יוצר קידושין, וכיוצא מזה נישואין תקפים, שהרי קיימת החזקה "שאינ אדם עושה בעילתו בעילת זנות"

רמב"ם, הלכות גירושין, פרק י', הלכה י'

הורו מקצת הגאונים שכל אשה שתבעל בפני עדים צריכה גט, חזקה שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות.

ואולם, לדעת הרמב"ם, חלה חזקת הגאונים רק במקרה שגבר מקיים יחסי אישות עם גרושתו (ולא לגבי גבר שמקיים יחסים עם אישה שאף פעם לא הייתה אישתו):

וכל הדברים האלה רחוקים הם בעיני עד מאד מדרכי ההוראה ואין ראוי לסמוך עליהן. שלא אמרו חכמים חזקה זו אלא באשתו שגירשה בלבד או במקדש על תנאי ובעל סתם שהרי אשתו היא ובאשתו היא שחזקתו שאינו עושה בעילת זנות עד יפרש שהיא בעילת זנות או יפרש שעל תנאי הוא בועל. אבל בשאר הנשים הרי כל זונה בחזקת שבעל לשם זנות עד יפרש כי הוא לשם קידושין...

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

בזמנינו חזקת הגאונים "שאינ אדם עושה בעילתו בעילת זנות" בטלה

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר א', סימן נ"ב

... שבזמן הזה אם הוא איש שלא עשה הקידושין כדין ודאי הוא רשע שעובר על כל עבירות שבעולם וכופר בעיקרי הדת כידוע ואין שייך לומר באיש כזה שלא יעשה בעילת זנות. ואמינא (רא"מ) עוד יותר שאף שבמדינתנו נמצא איש שמחמת פרנסתו ירא מלעשות קידושין כדין ובעצם אינו רשע ואם כן לא ירצה לעשות בעילת זנות מכל מקום החזקה בודאי ליכא (רא"מ) בעוונותינו הרבים בזמן הזה במדינתנו באנשים כאלו דרובם הם רשעים גמורים

ועושיין גם להכעיס דשבקי היתרא ואכלי איסורא (שענוזבים את ההיתר ועושים האיסור), וכיון שחזקה ליכא (אינה) שוב ליכא אנן סהדי (אין "אנן עדיים") אף אם גליא כלפי שמיא (גלוי כלפי השמים – כלפי האל) שאיש זה רוצה לבעול לשם קידושין. ולכן אם לא נאמין להעדים שהיו מעשה קידושין אם כן הוא מהרשעים וליכא אנן סהדי (אין אנן עדיים) לקידושין".

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

חזקת "בעילת זנות" אינה חלה על זוגות שנישאו בטקס רפורמי

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר א', סימן ע"ו

...אך שיש לדון על מה שדרו ביחד כדרך איש ואשתו אם היתה דירתם במקום שנמצאו יהודים כשרים מטעם הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה ואין בועל בעילת זנות וגמר ובעל לשם קידושין. אבל פשוט שהוא רק כשיש לומר אדם יודע שלא היו קידושין כלום אמרינן דבעל אחר כך לשם קידושין כמפורש בכתובות דף ע"ג אדם יודע שאין קידושין תופסין בפחות משווה פרוטה וגמר ובעל לשם קידושין ולהסובר אין אדם יודע שאין קידושין תופסין בפחות משווה פרוטה אמרינן דכי קא בעל אדעתא דקידושין הראשונים (אומרים שאם כך בעל על דעת – כך שהוא כבר נשוי) בעל וכן אמרינן (אומרים) התם (שמה) בקידושי קטנה שאם אין אדם יודע אדעתא דקידושין (על דעת הקידושין) הראשונים בועל. וזה ברור שאלו ההולכים לרעפארם ראבאי (רבנים רפורמיים). סוכרים בדעתם הטועה שהם קידושין ולכן אדעתא (על דעת) דקידושין הראשונים בעל שאינם כלום. וכל שכן שיתור נוטה שבאלו המופקרים לעבור על כל איסורי התורה לא אמרינן בהו (לא אומרים בזה, במקרה זה) אין עושה בעילת זנות כשיטת הריב"ש ופסקו כן הרמ"א בסי' כ"ו והמחבר בסי' קמ"ט סעי' ו' אך אף אם נחמיר לא שייך כאן שאף בכשרים כהאי גוונא (כגון זה) שאין יודע לא אמרינן (לא אומרים) שבעל לשם קידושין אלא על דעת קידושין הראשונים ולכן אין צריך גט ומותרת לעלמא. ידידו, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

לדעת הרב פיינשטיין, החזקה של "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" אינה חלה על זוגות שנישאו בטקס רפורמי. דהיינו: אין לראות בקיום יחסי אישות של זוג שנישאו בטקס רפורמי כפעולה שיוצרת קידושין, ובכך נישואין תקפים. הרב פיינשטיין נותן לכך שתי סיבות: א. לא ניתן להניח לגבי מי ש"מופקרים לעבור על כל דברי התורה" (רפורמים) שבעילתם נעשתה לשם קידושין; ב. זוג שנישאו בטקס רפורמי סמך דעתו על הטקס (הגם שאינו תקף), ולא על האקט המיני.

חזקת "בעילת זנות" אינה חלה על זוגות שנישאו בטקס קונסרבטיבי

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר ד', סימן מ"ו

אשה שנשאה אצל ראביי קאנסערוואטיווי (רב קונסרבטיבי) ועדי הקדושין היו פסולים, וזינתה, ורוצה כעת לינשא לבעל.

...נמצא שלא היו קידושין בעדים כשרים שאינה מקודשת, דמצד הביאות שידוע לעלמא (לעולם) מצד שדרין כאיש ואשתו הא אף אם היה שייך לומר על מופקרים כאלו שאין בועלים בעילת זנות הא הם היו סבורים שהיו קידושין גמורין ועל סמך קידושין ונישואין שלהן בעל, ובפרט שליכא (שאינו) במופקרין כאלו אין אדם בועל בעילת זנות שלכן נמצא שלא היתה מקודשת כלל...

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

2- פגם ב"דעת"

כדי שמעשה הקידושין יחול ובעקבותיו האישה תיחשב 'אשת איש', יש הכרח בהסכמת האישה. אי-הסכמת האשה--העדר "דעת"-- יכשיל את תוקף מעשה הקניין/קידושין. במקרה שהסכמת האשה ניתנה בצחוק, יפגום הדבר בגמירות הדעת הנצרכת לנישואין. כמו כן במקרה שהאשה לא התכוונה להינשא לאיש אשר יש בו "פגם מהותי" (הומוסקסואל, אימפוטנט, מומר) יש מקום לטעון שלא היתה לאשה "גמירות הדעת" הנצרכת לנישואין.

אין אשה מתקדשת בעל כורחה, אלא מדעתה

תלמוד בבלי, מסכת קידושין, דף ב', עמוד ב'
אי תנא 'קונה', הווא אמינא אפילו בעל כרחה, תנא 'האשה נקנית', דמדעתה – אין, שלא מדעתה – לא.

בבלי, 500-200 אה"ס

הרב שטיינזלץ

אילו היה שונה "האיש קונה את האשה", הייתי אומר אפילו בעל כרחה יכול לקנותה, כפי ששמע בלשון "קונה", שהכל בא מצד הבעל, ואינו צריך לשאול את דעתה. לכן שנה "האשה נקנית", ללמדנו שמדעתה- כן, שלא מדעתה- לא.

המקדש אשה בעל כרחה, הקידושין בטלים מלכתחילה

רמב"ם, הלכות אישות, פרק ד', הלכה א'
אין האשה מתקדשת אלא לרצונה והמקדש אשה בעל כרחה אינה מקודשת.

ר' משה בן מימון (רמב"ם), ספרד-מצרים, 1135-1204

קידושי שחוק

אם יש חשש שהייתה גמירות דעת, גם בקידושי שחוק "צריכה גט"
שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר, חלק ד', סימן ע"ט
שאלה
בקדושין שאמרו שהיה לשחוק.

ט' מרחשוון תשט"ז. לרב אחד.
הנה בענין בחור שלקח טבעת וקדש בתולה אחת וראו שני עדים הנתינה כשנתן על ידה ברצונה ושמעו שאמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו אבל היה זה במושב שחוק וליצנות והיה ברור להם שהוא לצחוק. אבל אחרי שבארתי לעדים שמא היה זה לשם קידושין אף שהיה המקדש והמתקדשת כבני ט"ו ט"ז כי אירע לפעמים מעשים כאלו שרוצים להנשא זה לזה ואבותיהם מוחים בהם מפני ילדותם או טעמים אחרים, שמקדשה כדי שיוכרחו האבות להתרצות להם, אמרו העדים שלא עלה אדעתם (על דעתם) אז, אבל אם היה אחד מסביר להם היו מסתפקים בזה שמא כווננו לקדושין ממש. הוריתי שצריכה גט ממנו, וסדרתי הגט.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

אם אין חשש "שמא כווננו לשם קידושין", קידושי שחוק בטלים מלכתחילה
(המשך) שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר, חלק ד', סימן ע"ט
ובענין הבחור שקידש בדרך שחוק בתולה, ואחד מן העדים לא שמע כלום, לא ששאלה אודות קידושין ולא שאמר הרי את מקודשת אבל נתינת האסימון (טאקין) ראה איך שהבחור נתן להבתולה ורק שבזמן יותר מב' שעות בערך אמר הבחור להבתולה כבר קידשתיך ואת אשתי ואמרה אין (אין). בשחוק. והשני שהיה עומד שם לפי דבריו לא ראה ולא שמע כלום, וממילא לא היו כאן עדים כלל על הקדושין.

והבחור אמר איך שנתן לה האסימון ואמר הרי את מקודשת לי, והיא אמרה האם אתה משוגע, ואינו יודע אם העדים ראו או שמעו, וכן אמרה הבתולה.

והנה מצד קול אין לחוש דהנה לא יצא קול שהיא מקודשת, אלא שהן צריכים לשאול שאלה אצל רב מובהק שיחקור העדים. ולכן הוריתי שאין הקדושין כלום והיא רשאית להנשא לכל גבר
ידידו, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

אם מקדש בערמה לשם צחוק וליצנות, אין צריכה גט
תיק 355 / לז פד"ר י', 316
(דעת מיעוט, התקבל אח"כ בערעור: ערעור תשל"ז 137, פד"ר יב', 327)
בית הדין הרבני האזורי לנפת אשקלון-אשדוד. הרבנים שלמה ילז, חיים ריזי, משה טופיק. אין תאריך

עתירת צעירה שיבטלו את הקידושין שהמשיב כאילו קידש אותה בטבעת שלקח מחברתה לשם שחוק בעלמא...

פסק - דין העובדות המסתכמות מדברי כולם, המקדש והמתקדשת ושני העדים מר ג' ומר ד', כעובדות שאין עליהן חולק, שארבעתם ועוד שתי בחורות אחרות עבדו במשמרת לילה במפעל, וכל הששה בשבתם יחד מסביב לשולחן האוכל בשעת ההפסקה לאחר חצות לילה שוחחו ביניהם על נושא נישואין כללי, ולא על נישואין בין המקדש והמתקדשת כלל. אין העדים זוכרים בדיוק באיזה יום בחודש היה הדבר, רק זאת יודעים שהענין היה לפני כשלושה חודשים בערך ואינם זוכרים תאריך מדויק. מר ג' העד הראשון נשאל להסביר לבני החבורה איך הוא קידש את אשתו, ומשהגים להם בדרך שחוק והיתול כי שם טבעת באצבע אשתו ואמר לה: הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, לקח מר ב' את הטבעת מאצבע אחת העובדות, תלמידת ב"ס (בית הספר) שעבדה בימי החופש עמהם במשמרת לילה, מבלי לומר לה לשם מה הוא לוקחה ממנה, ובעיקר שלא אמר לה שלוקחה ממנה כדי לקדש בה את הגב' א' כלל, הכניס את הטבעת באצבעה של זו ואמר לה: הרי את מקודשת לי וכו'.

המקדש והמתקדשת וכן שני העדים מר ג' ומר ד' הנ"ל כולם עונים ואומרים שהכל היה ככוונה לשחוק וליצנות. והעדים מוסיפים כרשום בפרוטוקול בגביית עדות מפייהם, שהם ידעו מתחילה שמר ב' המקדש הולך לקדש את הגב' א' בדרך שחוק וליצנות.

העד מר ג' מעיד על עצמו שהוא מחלל שבת, ומר ב' גם הוא מעיד עליו שהוא מחלל שבת, מעשן סיגריות ונוסע בשבת. ולחזוק דבריו, כי אכן הוא מחלל שבת מזכיר העד שמות שנים מחבריו: מר ה' ומר ו' ומקום מגוריהם היודעים בו שהוא מעשן סיגריות ונוסע בשבת וכדבר הידוע ומפורסם בין כל חבריו בפרהסיא.

הקידושין נערכו בלי חופה, בלי כתובה, בלי כוס של ברכה ובלי עשרה שלא כמקובל בכל קהלות ישראל.

ועוד שהמתקדשת משודכת היא לאחר ועומדת להתחתן עמו כפי שנקבע ביניהם בעוד כחודש ימים, וכן גם הוא כרשום בפרוטוקול עומד להתחתן עם אחרת ולא עמה.

אלו הן העובדות.

דבר פשוט וברור שאין להצריכה גט אפילו לחומרא, והמחמיר בזה להצריכה גט לחומרא עשוי לעגנה בחינם, כי מאחר ששניהם אומרים וכן שני העדים דלשחוק וליצנות היו הקידושין וכן שקידשה בעד פסול ובטבעת שאינה שלו, הרי זה כאומר לא קידשתין והיא גם היא אומרת לא קידשתני שאי אפשר לכופו על הגט דאמר לא ניהא לי דאיתסר בקריכה (שאמר לא נוח לי שאי אסר בקרוביה; כלומר, אין הוא מעוניין להיות שייך למשפחתה מכיוון שאז הוא לא יוכל להינשא בעתיד לקרוביה כגון אחותה), כמו שכתוב בקידושין (דף ס"ה ע"א), וכן שפוסלה לכהונה בחינם, וכן גם שהיא משודכת ואם נצריכנה גט לחומרא, בלי טעם וצריכה להמתין צ"א יום לאחר הגט, ומי יודע מתי תקבלנו ואם בכלל יתננו לה עד שתצננו ברצי כסף, בינתיים יעזבנה משודכה שלא ירצה לחכות כי גם אינו יודע עד כמה זמן יחכה לה, ועוד שלא ירצה באשה גרושה. מכל זה לדעתי לא רק שאין להצריכה גט אפילו לחומרא, אלא גם אסור להצריכה גט בחינם כנ"ל - שלמה ילזו - אב"ד.

ישראל, ללא תאריך

מקח טעות

מהו "מקח טעות"?

כשאישה "הטעתה" להתקדש לאיש אשר יש בו "מום גדול" עליו לא ידעה

Marriage, Divorce and the Abandoned Wife in Jewish Law: A Conceptual Understanding of the Agunah Problems in America. [Michael J. Broyde], Appendix B, pp. 89-90

... גם אם בתקופה התלמודית מרחב האפשרויות של נשים לטעון לקידושי טעות היה מצומצם ביותר, הרי שבתקופת הראשונים הוא התרחב. בחמישים השנים האחרונות באמריקה הוא אף התרחב עוד יותר. אמת הלכתית זאת מבוססת על מציאות חברתית הקשורה לנישואין. הרב משה פיינשטיין הכיר בכך והבין שהטענה לקידושי טעות היא טענה מהימנה יותר באמריקה בחמישים השנה האחרונות מאשר בכל זמן אחר או בכל מקום אחר, ולכן קידם את הטענה של קידושי טעות ואת ההגדרה של 'מום גדול' במקרים רבים יותר, מכל רב אחר אי פעם. התגובה הסוציולוגית הזאת נבעה מתוך הכרה בכך שיש באמריקה יותר ויותר מקרים שבהם... לו היתה האישה מודעת למציאות השלמה בזמן הנישואין בקשר לבעלה... היא לא היתה מסכימה להינשא.

אולם, גם אם ההכרה ששינוי במעמדה של האישה הן מבחינה כלכלית והן מבחינה חברתית מובילה לאפשרות גדולה יותר של קידושי טעות, אין משמעות הדברים – ואף לא ייתכן – שכל נישואין יכולים להיכלל בקטגוריה של נישואי טעות. לעומת זאת, כדי שתהיה טענה כלשהי של טעות ביצירת הנישואין, חייבים ארבעת התנאים הבאים להתקיים:

- (1) האישה חייבת לגלות מום גדול בבעלה לאחר הנישואין.
- (2) המום חייב היה להיות מצוי אצל הבעל בזמן הנישואין.
- (3) הכרחי שהאישה לא ידעה על קיומו של המום בזמן הנישואין.
- (4) האישה הפסיקה כל יחסי אישות עם בעלה מיד לאחר הגילוי, או זמן קצר לאחר גילוי המום.

לטענה של קידושי טעות בהיעדר ארבעת התנאים הללו, אין שום בסיס בהלכה.

שטות ("שוטה) הוא "מום גדול"

שו"ת הרי בשמים, אבו העזר, סימן קמ"ז

...מכתבם הגיעני על דבר שאלתכם באיש אחד מקהלכם שנשא אשה, ותיכף אחר הנישואין עזבה והלך לו, וכעבור שנים חפשו אחריו והשיגוהו ועלה בידם להפיק רצון מאתו לגרש את אשתו, ופטר אותה בגט פטורין בקהילת קודש חירוב, ולאשר נודעו עקבות הנהגותיו בפתיית וטיפשות, ושדעתו קלושה, בדקוהו הבית דין דשם (שו"ת) קודם הגירושין בכמה בדיקות והשיב כראוי על מה ששאלוהו, אמנם מוחזק הוא בשוטה על פי תנועותיו ותהליכותיו ודעתו מבולבלת ומשובשת רק לפעמים משיב הוא כהוגן, אפס בכל זמן התעכבו בקהילת קודש חירוב קודם הגט, ובשעת הגירושין היו דיבורו ועשיותיו כאיש בריא, והוגבה עדות עליו שהיה מתנהג בשגונו עוד זמן רב קודם הנישואין אך זאת אי אפשר לברר אם היה בו אחד מסימני שוטה האמורים בפרק קמא (בפרק ראשון) דחגיגה (של מסכת חגיגה), גם אם היה בשעת הקידושין שוטה כל כך כמו בשעת הגירושין או פחות מזה, אם יש להתיר להאשה שתנשא בגט זה...

...עוד יש לפנינו לדון בכחא דהיתרא בנידון דידן (בכוח ההיתר בנושא הנידון שלנו) מצד דאף (פ"א) אי נחוש (אם נחשו) שהוא עתים (לעיתים) חלים (בריא) ובשעת הקידושין היה בריא וחלו הקידושין, מכל מקום כיוון שלא ידעה האשה מזה שהוא שוטה, הווי ליה (היא אלה) קידושי טעות שאם היתה יודעת שהוא עתים שוטה לא היתה מתקדשת אליו... והנה אנא (אנו) אף דבשאר (שבשאר) מומין דקדשה סתם וכנסה סתם צריכה גט לכולי עלמא (לכל הדעות) כדמוכח (כמו שמוכח) בכתובות ע"ב... הוא הדין בהיה בו מום, מכל מקום הרי כתבו בתוס' ורא"ש (בתוספות ורבינו אשר) שם ובשאר דוכתי (ובשאר מקומות) דאם (אם) נמצאת אילונית (אישה שאין בה סימני בגרות) ולא הכיר בה ושוטה הא (היא) גרע (גרוע יותר) מאילונית... ונראה דבשוטה (שבשוטה) ולא דאין אדם דר עם נחש בכפיפה, ויש מקום בזה לומר אומדנא (אומדן) דאדעתא דהכי (שעל דעת כך) לא קדשה נפשה...

כי על כן מכל הני טעמי דאמרן (מכל הטעמים האלה שאמרנו) יש להתיר לפי עניות דעתי להאשה (את האישה) הזאת שתנשא לעלמא ובתנאי שיסכים עמנו עוד רב אחד...

הרב אריה לייב הורוויץ, גליציה 1758-1855

שו"ת מלואי אבן, סימן כ"ט

נשאלתי על דבר אשה אחת מריוויץ שנכנסה לחופה בעיר שעלישטש ותכף אחר החתונה הלך ולא נודע עקבותיו והיא בתולה והיה חופת נדה והמקדש התנהג כדרך המשווגעים בתנועות ובכיות משונות ואפשר שהיה עתים שוטה ועתים חלים וקרוב הדבר שהאשה לא ידעה מזה ושהיה קדושי טעות וכאשר האשה החליטה שאין בקידושיו ממש ושכבר עברו כשתי שנים שלא נשמע ממנו מאומה נכנסה לחופה לאיש אחר ולא שאלה מקודם פי בית דין וכשנתוודע הדבר עשה הרב דריוויץ נ"י, פירוד ביניהם עד שתשיג היתר על פי דעת תורה, ולפי דעת הרבנים קרוב לודאי שלא נבעלה עדיין מצד שלא טבלה לנדותה ואינה חשודה על זה, והרב דשעבערשין נ"י במכתב שאלתו העתק מה שכתב בשו"ת ברכת רצ"ה סי' ק"ז דבמומין (שבמומין) גדולים שכופין להוציא לא אמרין (אנו לא אומרים) דאתתא (שאישה) בכל דבר ניהא לה (נוח לה – היא מוכנה להסתפק) דאי לא תימא הכי (שלא לא תאמר כך) לא היה לכופו לגרשה ולעשות גט מעושה נימא (נאמר) דעיניה (שעיניה) נתנה באחר ודלולי זאת (ושלולי זאת – כלומר, לולי נתנה עיניה באחר) הייתה מתרצת בבעלה ומשום הכי (ומשום כך) כשלא ידעה מקודם שהיה נכפה יש לבטל הקדושין מטעם אומדנא.

ומכל שכן בקידושי שוטה שהוא מום יותר גדול... ומכל שכן (ובבב"א) בנידון דידן (בנושא הנידון שלנו) שלא נבעלה ושיש להעמידה בחזקת פנויה ובכל זאת קשה הדבר להקל בזה.

ר' אליהו קלאצקי, פולין 1852-1932

שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק א', סימן פ'; חלק ג', סימן מ"ה

בדבר האשה שניסת לאחד ואחרי עבד איזה שבועות נעלם ממנה ועתה הוא בבית אביו ואי אפשר להשיג גט פטורין כאשר שאביו אינו מניח שום איש אליו משום שהוא חולה במחלת שטות שירא מאנשים וחושש אביו שיחלה ביותר עד שלא יוכלו להחזיקו בבית והיא עגונה זה כ"ד שנים ותובעת מהרבנים שישתדלו לתקנתה ונסעו שלשה רבנים לבית החולים של הצבא בפערי פוינט והשיגו רשיון לעיין בכל הנירות הנמצאים שם אודות חולה זה ששהה שם איזה חדשים והוריו הוציאו אותו משם למרות דעת הרופאים בהבטחתם שהם ישגיחו עליו בביתם ואמרו הרופאים להם כי הוא משוגע ממש לכל דבר. ובניירות נמצא כתב מרופא מומחה שנכתב בשנת ל"ח למספרם כי הוא משוגע גמור וגם היה הולך ערום ומאבד מה שנותנים לו וכדומה. ומכתב מפורט בחתימת ארבעה רופאים מומחים משנת מ"ד למספרם אשר גם כן אומרים שהמחלה הותחלה בשנת ל"ח למספרם. ומשמע דעת הרופאים שאף בזמן שלא היה ניכר עליו עניני השטות שהרי בשנת מ"א למספרם היה חמשה חדשים בצבא ואחרי שנשתחרר מפני שנותיו נשא אחרי עבד שלשים את האשה הזאת ואם כן לא היה ניכר עליו סימני שטות דאם (שאם) היה ניכר בו סימני שטות לא היו מקבלין אותו בצבא ולא היתה ניסת לו וגם אחרי שברח פתאם מביתו התנדב שוב לעבוד בצבא והיה שם ערך שתי שנים עד שראו שהוא משוגע והכניסוהו לבית החולים בפערי פוינט, מכל מקום דעת הרופאים שמחלת השטות היתה בו בעצם ככל העת מפעם הראשון שנחלה בשנת ל"ח שהיה כשלוש שנים קודם הנישואין. והאשה לא ידעה שהיה חולה בשנת ל"ח על מחלת שטות, לבד שמסתבר כן שהרי לא ידעו מזה אנשים אחרים כי הוריו הסתירו זה, ראו הרבנים שם בבית החולים מכתב אמו שמפרטת מצבו של בנה מיום הולדו הוזכר שם גם שכלתה היא אשתו של החולה לא ידעה מאומה ממחלתו הקודמת. ולכן מסתפקים כתר"ה (כבוד תורתם – כינוי לאותם רבנים ששלחו לר' משה פיינשטיין את הבעיה) אם יש להתירה מצד בטול הקידושין דאם (שאם) היתה יודעת שהיה משגע לא היתה מתקדשת לו וכל שכן שהיה גם אז משגע כעדות הרופאים שודאי לא היתה מתקדשת לו. ומחמת שהוא ענין עגונה ששקדו והשם יתברך יעזרנו שלא נכשל חס ושלום ויורנו אמת להלכה ולמעשה.

והנה זה ודאי ששוטה הוא מום גדול שאינו ראוי לאישות כלל דהא (שהרי) מפורש ביבמות דף ק"ב דבשוטה (שבשוטה) לא תקינו נישואין משום דלא קיימא (שלא עומדת) תקנתא דרבנן (תקנתם של חכמים) דאין (שאינן) אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. ומהאי טעמא (ומן הטעם הזה) ברור דבאדם שנשתטה אחר הנישואין אם היה יכול לגרש היו כופין אותו לגרש דהא (שהרי) מפורש בכתובות דף ע"ז דכשיש סברא זו דאין אדם דר עם נחש בכפיפה כופין להוציא דאמר רב באומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה

וכיון שהוא מום כזה שלא ראוי לאישות כלל שהרי אי אפשר לדור עמו שלכן היו כופין להוציא מסתבר שבלא ידעה שהיה חולה במחלת שטות ואף בידעה אך חשבה שנתרפא לגמרי ואחר הנישואין נודע שהיה חולה ולא נתרפא לגמרי שמחמת אותה המחלה חזר ונשתטה ביותר ונעשה משגע גמור אחר הנישואין יש לדון בזה דין מקח טעות ולבטל הקידושין.

אבל הא (הר"י) יש לפקפק אף שהוא מום גדול מטעם שאמר ריש לקיש (א"ת האמוראים) באשה טב למיתב טן דו (טוב לשבת שניינים; כלומר, שאישה מוכנה להתפטר והעיקר שתהיה נשואה) ועיין בבית הלוי סימן ג' ובעין יצחק אבן העזר, סי' כ"ד ובבאר יצחק סי' ד' שהאריכו כמה אמרינן (במה אנו אומרים; באילו מקרים) טב למיתב טן דו וגם העלו שיש אפשר לחוש לאסור מדרבנן. אבל אני בארתי כבר בתשובה אחת במום דאין (שא"י) יכול לבעול שאין צריך גט בלא ידעה אף מדרבנן בדברים נכונים וברורים וכן יש להורות במום זה דשוטה (של שוטה) שאם אי אפשר להשיג גט להתירה מדין קידושי טעות, והנני ידידם מוקירם, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

אישה שהתקדשה לבעל שאינו יכול לקיים יחסי אישות (אינו יכול לבעול כלל) הוא "קידושי טעות"

שו"ת חוות יאיר, סימן רכ"א

דאף על פי דאמרינן (שאנו אומרים) בכל מומין שבו איתתא (אישה) בכל דהו (בכל דבר) ניהא להו (נוח לה), יש לומר הטעם משום חמדה כמו שנאמר רוצה אשה בקב ותפלות, מה שאין כן בדלא (כשלא) מצי (יכול) לבעול כלל.

רבי יאיר חיים בן משה שמשון בכרך, גרמניה 1702-1638

שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק א', סימן ע"ט
שאלה

ענין איש שאין לו גבורת אנשים והיה זה מקודם הקידושין ואין לו תקנה להתרפא והבעל לא רצה לגרשה וברח פורים קטן תשי"א. מע"כ ידידי הרב הגאון המפורסם מהר"ר יצחק יעקב הכהן לעווין שליט"א.

ענף א בדבר האשה שניסת לבעל ומיד אחר החתונה נתברר שאין לו גבורת אנשים כלל ולא היה יכול לבעול ואף לא העראה (הר"ת) שלא היה באפשרותו אפילו להתקרב לאותו מקום וברור שהיה זה גם קודם הקידושין שהרי תיכף באותה לילה שקידשה ונשאה לא היה יכול. וכן הוא על פי ידיעת הרופאים ורופאים מומחים טפלו עמו בתרופות שונות ולא הועילו כלום ולפי דבריהם אין לו תקנה להתרפא והאשה צעירה לימים וצריכה להנשא והבעל לא רצה לגרשה וברח מהעיר ואי אפשר להשיג גט פטורין ממנו. אם יש להתירה מצד בטול הקידושין דאם (שא"י) היתה יודעת שאינו ראוי לתשמיש ודאי לא היתה מתקדשת לו. וכבר דשו בזה קמאי ובתראי (ראשונים ואחרונים) בתשובותיהם ויש שהעלו לאיסור ויש שהעלו להיתר להלכה אך לא רצו לעשות מעשה ויש שהעלו שמוותרת מדאורייתא (מן התורה) ואסורה מדרבנן. ומחמת שהוא ענין עגונה ששקדו לתקנתה נזדקקתי לעיין בזה אף כי מה אני ובפרט להכריע בדברי רבותינו והשם יתברך יעזרנו שלא נכשל חס ושלום בדבר הלכה ויורנו האמת להלכה ולמעשה.

... ולכן בעובדא דידן (במקרה שלנו) שאינו יכול לבעול ונתברר שהיה זה לפני הקידושין ואי אפשר להשיג ממנו גט בשום אופן אין לעגנה ויש להתירה מטעם קידושי טעות. זהו הנראה לעניות דעתי בעזרת השם יתברך, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

כשאישה נישאה לבעל שאינו יכול להביא ילדים לעולם, יש "להתיר" את הנישואין

שו"ת עין יצחק, אבן העזר, חלק א, סימן כד

ב"ה יום א' ה' אלול תרכ"ט לפ"ק.

נשאלתי לחוות דעתי בענין א' וכי הוא זה. איש א' נשא אשה ולא רצתה להיות עמו מפני שאינו ראוי לאשה והשיגה ממנו גט פיטורין ואחר כך נשא שנייה שלא ידעה מעסק ביש של הראשונה ועלתה לה כמו שעלתה לראשונה ואחר כך נשא שלישית היא העלובה (המסכנה) הנוכחית. והיא אומרת שלא ידעה רק מאחת הראשונות ששמעה שנתגרשה ממנו משום חסרון בנים. וגם שבלאו הכי (שבבכ"ל א"א 191) לא היתה טובה בעיניו ונגמר ביניהם קודם החופה שיתן לה כתב שבאם לא יהיה לה וולד ממנו עד משך ששה שנים יתן לה גט פיטורין ועל ידי איזה דחויים היתה החופה קודם הכתיבה הנ"ל ואחר כך למחר או ביום השני קודם יחוד שלהם לא רצתה להיות עמו בלא הכתב וכתב לה אז כתב הנ"ל ונתן לה. ואחר כך כשנתייחדה עמו ומצאתו בלתי ראוי כלל לאשה טענה וקבלה עליו שיתן לה גט והוא טען שהיא מחויבת להיות עמו עד כלות הששה שנים והיתה יושבת בביתו ומתפרנסת ממנו בהלבשה והנעלה ומזונות היא ובתה קטנה פעם במריבה אודות הגט פיטורין פעם שלא במריבה לעתים רחוקים היתה טובלת וגט פיטורין לא יכלה להשיג ממנו עם כל ההשתדלות ותהי עמו על דרך הנ"ל עד קרוב לששה שנים ומת בלא נתינת גט פיטורין להאשה.

...
סיומא דפיסקא (סיומא העניין). דעתי מסכמת להיתירא (להתיר). והנני מצטרף לדעת כמה רבנים גדולים שכתבו בהסכמתם להיתירא. ומותרת האשה העלובה הזאת להנשא.
רבי יצחק אלחנן ספקטור, רוסיא 1817-1896

הומוסקסואליות הוא "מום גדול" ("התועבה היותר גדולה והמאוס ביותר")
שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד', סימן קי"ג
שאלה

מי שלאחר נישואיו נודע שהוא שטוף במשכב זכר אם הוא מקח טעות.

תשובה

אבל לענין נידון דידן (הנשוא הנידון שלנן) כיון שמצינו שבמום גדול הוא בעצם מקח טעות גם באשה כדבארתי באגרות משה, חלק האבן העזר, חלק א, סימן ע"ט וסימן פ' מסתבר שזה דהבעל (שהבעל) הוא שטוף במשכב זכור שהוא התועבה היותר גדולה והמאוס ביותר והוא דבר גנאי לכל המשפחה, וכל שכן שיהיה זה גנאי ביותר לאשתו אם בעלה בוחר יותר במשכב המאוס הזה תחת משכב אשתו הוא ודאי קידושי טעות וברור לן ששום אשה לא היתה מתרצית להנשא לאדם מנוול ומאוס ובזוי כזה, ואם תיכף כשנודעת מזה הלכה ממנו מסתבר שאם אי אפשר להשיג גט ממנו יש להתירה מדין קידושי טעות, אך אם אפשר להשיג גט צריך להשתדל בכל מאי דאפשר (מה שאפשר) להשיג גט כשר, דהא (שהרי) אם אינו שטוף בזה אלא שנזדמן איזה פעם מצד שתקפו יצרו אולי אין להחשיב זה לקידושי טעות אף שהוא רשע גמור גם בשביל פעם אחת ויש שיטעו לדמות להחשיב גם זה קידושי טעות, אבל אם הוא שטוף בזה שיותר נהנה ממשכב זכור ממשכב נשים הוא ודאי קידושי טעות, אבל כל זה אם הלכה ממנו תיכף אבל אם שהתה אצלו אף אחר שנודעת אז קשה לבטל הקידושי. ואם בא זה מענין שטות מאחר שהוא שלא כדרך הטבע ודאי הוא מום דכיון שהוא מצד שטות עלול לעוד שטותים, אבל בעצם הוא מצד רשעות וניוול שגם כן הוא טעות כדלעיל.

והנני ידידו, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיא-ארה"ב, 1895-1986

בית דין דאמריקא

הרב גדליה שווארץ, אב בית דין; הרב מתיתיהו ברויד, מנהל; הרב יונה ריס, סגן מנהל, ז' אייר תשנ"ח

הנני בזה להשיב על השאלה החמורה אודות מצב האשה... שבעלה... עכשיו בבית סוהר בניו יורק, לאחר שהאשימו אותו הבית משפט בקווינס ניו יורק ל-32 שנה על שבא על בנו ובתו הקטנים והזיק להם, ובשום אופן אינו מתרצה לתת גט לאשתו. הנה כל פרטי הענין מתוארים במכתבי האשה המבקשת היתר וגם כל עובדות הנוגעות להענין כבר נתפרסמו בבית המשפט בפרט שהבעל הנ"ל שקוע במשכב זכור מכמה שנים והעלים דרכו בזה מאשתו

הנ"ל. רק באותו הפעם כשהפתיעו הבעל הנ"ל במטה יחד עם גבר, אז תיכף ומיד עזבה את הבית, והחליטה לא לחיות עמו עוד, וגם היא אומרת דלו ידעה שהוא "הומו" לא היתה מתחנת אתו כלל. וחויץ מזה נודע מתוך כל המחקרים אודות הנהגת הבעל נתגלה בפומבי מהחברה של Gay (ארגון הומוסקסואליים) שהבעל הנ"ל היה חבר פעיל בתוך חברתם במשך כמה שנים. וכן נתגלה שהבעל הנ"ל היה גר ביחד עם בן דודו שהיה "הומו" לפני חיתונו עם האשה הנ"ל.

כבר ציינו מעיון כתבי תשובת מרן הגאון מפר"מ פיינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד, סי' קי"ג) אודות איש שהיה שטוף במשכב זכור והתחתן, ואחר כך נתגלה לאשתו, שכיוון שעבירה זו כל כך מתועב חשוב כמום גמור והקידושין בטלין כיון שהיה מקחו טעות ואין צריך גט.

ואף על פי לכאורה חי הבעל הנ"ל חיי אישות עם האשה והיא הולידה בת ובן, ואף על פי לפי דברי האשה גם האישות לא היה באופן רגיל, מכל מקום אפשר לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות וממילא חשוב זה כאישות. אי אפשר לומר כן כיוון שהבעל הנ"ל היה פרוץ בעבירת משכב זכור שהוא להיפך מכל קשר אישות כפי שנתגלה לעלמא כמו שנתבאר לעיל לפי גדולי הפוסקים בנוגע לפריצי בני ברית לא שייך לומר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות עיין רמב"ם (פרק ד', מהלכות אישות הל' כג) ובתרומת הדשן סי' רט, ועיין בשו"ת ציץ אליעזר, חלק ב', סי' יט פרק ה', בבאור כל זה דנראה דבנידון דידן (שנראה שבבנושא הנידון שלנו) לא שייך 'אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות'.

לכן נראה דכיוון דהאשה... נמצאת במצב של עיגון גדול, יש להחזירה מכבלי העיגון ומותרת בלי גט כיוון שנתגלה שהקידושין היו מקח טעות כפי דברי האגרות משה הנ"ל.

ועתירתי שלא אכשל בדבר הלכה וד' יצילני משגיאות.

גדליה שווארץ, ראב"ד

אנו חברי ב"ד החתומים למטה מעידים שהאשה... מותרת לינשא בלי גט פיטורין... לאחר דו"ח (דרישה וחקירה) במשך שנה ירדנו לעומקא דדינא (לעומק הדין) בשריותא (להרשות) דהאי איתתא (שאותה אישה) עגנה ויצא מאתנו שכל האישות שלה היתה מקח טעות והיא מותרת לינשא לאיש על פי דין תורה. תשובה ארוכה בנידון זה נמצא בתיק (מובא להלן) בבית דין דאמריקא. על זה באנו על החתום...

ארה"ב, 1998

קידושי אישה לבעל חולה באפילפסיה ("נכפה") הם "קידושי טעות"

שו"ת אבן יקרה, חלק ג, סימן נ"ג

אם כן איפה בנידון דידן (בנושא הנידון שלנו) שנחבר הדבר שעוד קודם הקידושין היה בו מום זה ומפני זה לא רצתה להתקדש לו רק שקרובי האיש הטעה בשבועת שקר והאמינה לדבריהם בודאי אינה צריכה ממנו גט משום דאדעתא דהכי (שעל דעת כך) לא קדשה נפשה והקידושין בטלין משום דהויי (שהם) קידושי טעות...

ר' בנימין אריה הכהן וייס, בוקובינה (אוסטריה) 1843-1913

קידושי אישה לבעל שהמיר את דתו ("מומר") הם "קידושי טעות"

שו"ת חיים של שלום, חלק ב, סימן פ"א

ואמנם מה שיש לדון בזה הוא, דנראה (שנראה) דלא (שלא) אמרן (אמרנו) דמומר (שמומר) יש לו קידושין אלא בידעה שהוא מומר ואפילו הכי (ואפילו כך) נתקדשה לו, אז הוי קידושין. מה שאין כן בהיכא (במקום הזה), דבשעה (שבשעה) שקיבלה הקידושין לא ידעה דהוי מומר דכסבורה (שהיתה סבורה) דהוי (שהוא) ישראל כשר וכשנודע לה אחר כך ממאנת יכולה לבטל הקידושין דהוי מקח טעות...

ר' חיים בן שלום טויביש, פולין, 1894

קידושי אישה לבעל שהמיר את דתו ("משומד") הם "קידושי טעות" בתנאי שהאישה שומרת מצוות

שו"ת אגרות משה, אבן העזר, חלק ד', סימן פ"ג
שאלה

אשה שאומרת שנישאה בחופה וקידושין ואחר כך אמר לה בעלה שהוא משומד.

תשובה

... אבל על כל פנים יש למילף (יש ללמוד) מהר"מ שאם הטעות וניסת לבעל מומר הוא קידושי טעות ולא אמרינן (ואנו לא אומרים) בזה טב למיתב טן דו (טוב לשבת בשניים) ואפשר שכולי עלמא (שלכל הדעות) יודו בזה להר"מ. אבל בנשים שאין שומרות דת אין לומר דהם קידושי טעות, אבל באשה זו שחזינן (שאנו רואים) שהוצרך לרמותה וגם הלכה תיכף שנודעה שהוא משומד יש סברא גדולה לומר שהן קידושי טעות אבל אינו ברור כל כך כדלעיל...

ומכל מקום אני אומר שלמעשה יש להמנע מלהזדקק להתירה כי למצא היתר ותקנה לנשים שאין שומרות תורה למה לנו, אך אם תנשא בלא היתר בית דין יועילו הספקות שלא לאסור לבניה אם תלד.

והנני יודו, משה פיינשטיין.

ר' משה פיינשטיין, רוסיה-ארה"ב, 1895-1986

האם אפשר להניח שאישה התקדשה ב"טעות" כאשר מתברר שהיא נישאה לבעל שסובל מבפגם באישיותו? האם התנהגות מרושעת נחשבת כ"מום גדול"?

כן. התנהגות מרושעת היא "מום בלתי נסבל" עליו אפשר לבסס הכרעה כי אישה הסכימה להתקדש ב"טעות".

Jewish Week, August 27, 1997 Rackman

נובע מעקרון זה של קידושי טעות כי בית דין רשאי להכיר במומים בלתי נסבלים אחרים בבעל, כבסיס לקידושי טעות (מקח טעות). מומים אלו - אשר נוגדים את כל מהות הנישואים, כוללים בין השאר: אלימות פיזית ואלימות נפשית, ניאוף (אשר עתה יותר מתמיד מסכנות את חיי בן הזוג), התעללות מינית, הזנחה, עיסוק בפשע, וסדיזם (ייתכן וסירוב לתת גט הינו אקט סדיסטי בטבעו). ייתכן ובית דין המיישם את מושג הפסיכואנליזה של טבע האדם, יגיע למסקנה כי ניצני אותה התנהגות מרושעת קיימים עוד טרם בני הזוג נשאו, ורק באו לידי ביטוי עם הנישואים.

התנהגות מעין זו (המתוארת לעיל) אין להם מקום במסגרת חיי נישואים, וטענת האשה "אילו ידעתי כי לבעל מומים אלו (מומים באישיות) מעולם לא הייתי נישאת לו".

לא. פגם באישיות אינו יכול להיחשב כ"פגם מהותי" הרי שאין קשר מוחלט בין המצב הפסיכולוגי של הבעל לפני הנישואין לבין מעשיו לאחר הנישואין.

Rabbi J. David Bleich, "Survey of Recent Halakhic Periodical Literature: Kiddushei Ta'ut: Annulment as A Solution to the Agunah Problem", 33:1 Tradition (1998), 90-128; 93

דווקא מכיוון שיש לאדם רצון חופשי, תכונות האישיות הקבועות שלו אינן מנבאות בצורה מוחלטת את התנהגותו העתידית. האישיות משמשת רק ליצירת ההקשר שבו נעשית ההכרעה המוסרית.

כך, על אף שעשויה להיות זיקה מוחלטת בין המצב הפיסיולוגי הפרטיקולרי לבין ההופעה העתידית של פגם מהותי, אין קשר סיבתי מוחלט בין המצב הפסיכולוגי או המוסרי הפרטיקולרי לבין מעשים רצוניים שיעשו בעתיד. הטיעון המוצע כ'קידושי טעות' (על ידי בית הדין 'רקמן') מכוון לביטול הקידושין על בסיס התנהגות שאינה באה לידי ביטוי עד לאחר הנישואין. באישור המושג של חופש הרצון היהדות אינה מקבלת את ההנחה שהתנהגות היא דבר הקבוע מראש. ולכן פגם באישיות, שממנו נובעת ההתנהגות הזאת, אינו יכול להיחשב כפגם מהותי בעת הנישואין.

האם אפשר להניח שאישה התקדשה ב"טעות" כשהיא לא הבינה בצורה מלאה את השלכות המשפטיות של מעשה הקידושין ("מהות הקניין")?

כן. יתכן שאישה התקדשה ב"טעות" אם היא לא הבינה את "מהות הקניין"

פרופ' מאיר שמחה הכהן פלדבלום
"בעיית עגונות וממזרים - הצעת פתרון מקיפה וכללית"
דיני ישראל, שנתון לחקר המשפט העברי בעבר ובהווה
כרך י"ט (תשנ"ז-תשנ"ח)

... במצב העכשווי מתעוררת שאלה על חסרון דעת מקנה מהסיבות דלהלן: בחברה החילונית של היום, רבות מן הנשים אינן מודעות כלל לכך, שמעשה הקידושין יש אפקט של קניין, שאפשר לבטלו אך ורק על ידי הסכמתו של הבעל. לאור החתירה של הנשים בימינו לשוויון בכל תחומי החיים, ישנה אצל רבים אומדנא, ואפילו "אומדנא דמוכח" (אומדן מוכח), כי נשים רבות, לו היו מודעות לנ"ל, לא היו מסכימות כלל וכלל לקניין הקידושין, וזאת בניגוד למה שהיה עד לשנים האחרונות. הנחה זו מקבלת משנה תוקף מהצהרותיהן של אותן נשים המודעות לקניין של קידושין, שהן אינן מסכימות לו, ודעתן היא אך ורק על התקשרות של נאמנות להדדי, לפי זה נוצרת אומדנא שיש כאן חסרון של דעת מקנה.

השאלה היא מה טיבו של חסרון דעת מקנה של אותן נשים, ומה בינו לדין חסרון דעת מקנה של חרשת וקטנה? מצד אחד יש מקום לסברה שכאן החסרון גדול מקטנה וחרשת. אצל הקטנה והחרשת הייתה הסכמה, אלא שיש חסרון בשלמות הדעת של המקנה, מה שאין כן אצל נשים אלו שלהן מעמד של בנות-דעת, והאומדנא מלמדת שהן מתנגדות לקניין. ובמיוחד אם הן מצהירות במפורש על התנגדותן לשם סוג של קניין, החסרון של דעת מקנה הוא די ברור, ואיך ייתכן ליתן לקידושין אלו תוקף של קידושי תורה?

לא. ההלכה אינה מחייבת את האישה בהבנת הטבע והמהות שבבסיס יחסי הנישואים.

Rabbi J. David Bleich, "Survey of Recent Halakhic Periodical Literature: Kiddushei Ta'ut: Annulment as A Solution to the Agunah Problem", 33:1 Tradition (1998), 90-128; 115

ייתכן שתהיינה נשים שתסרבנה להתחתן כדמו"י, אם יבינו לאשורו את הטבע ההלכתי של נישואים אלה. אולם, למרות זאת, ברור כי אין כל "אומדנא דמוכח" (ראייה הכרחית מן הדין) לטענה שהאישה לא היתה מתחנת כדמו"י, אם היתה לה הבנה עמוקה ורחבה זו. ההלכה אינה מחייבת את האישה בהבנת הטבע והמהות שבבסיס יחסי הנישואים. אישה חייבת להיות מודעת אך ורק להגבלות הנובעות מהחתונה, אך לא להתמקד בדקויות המשפטיות המתארות את ההגבלות האלו. אישה נבונה תבין מהר כי התיאור המשפטי של הנישואים הוא הרבה פחות חשוב מהיחסים האנושיים ומהמימד הרגשי של יחסי הנישואים. למרות הצורה התוכנית של זכויות האישות הניתנת לבעל, המיועדת להציב גדר משפטי למניעת בגידה [מצד האשה], ההלכה לא מתייחסת לנשים כקניין הניתן למכירה, להחלפה, להשאלה או לשימוש על פי שיקול דעתו הבלעדי של הבעל. הפריבילגיה היחידה שנלקחת מהכלה היא האפשרות להתחתן עם גבר אחר. כמו כן, אי אפשר לחייבה בקיום יחסים, על אף שהיא מסרה את הזכות הזאת לבעלה. עם זאת, הסירוב לקיום יחסים עם בעלה, עשוי לגרום גירושין מוצדקים, תוך ויתור על הרכוש שמגיע לה בהיעדר סירוב זה, על פי תנאי הכתובה.

3-הפקעה

חז"ל הותירו בסמכותם את הזכות להפקיע מן הבעל את הקידושין, וכלשון התלמוד: "כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקענהו רבנן לקדושין מיניה".

בחמשה מקרים שנמנו בתלמוד הכריזו חז"ל על נישואין כדת משה וישראל כבטלים, בלא כל צורך במתן גט לאישה. בחלק מן המקרים הפקיעו חכמים את הקידושין לאחר שהבעל נתן גט ובטל אותו. במקרים אחרים הפקיעו חכמים את הקידושין כאשר הבעל "עשה שלא כהוגן".

האם אפשר לתת לבית הדין להפקיע קידושין ועל ידי כך להתיר את הנישואין ללא מתן גט על ידי הבעל? קיימת מחלוקת בעניין זה. פרופ' אליאב שוחטמן חושב שאין אפשרות כזו. לעומתו, סבורים פרופ' ברכיהו ליפשיץ והרב שלמה ריסקין כי אפשרות כזאת קיימת.

מקרים בהם חז"ל הפקיעו קידושין כאשר הבעל נתן גט ולאחר מכן ביטל אותו

כאשר בעל נתן גט לאשתו בתנאי, ואנוס מלקיים את התנאי

תלמוד בבלי, כתובות, דף ב', עמוד ב' - דף ג', עמוד א'
אלא מהא: דההוא דאמר להו "אי לא אתינא מיכן ועד תלתי יומין - ליהוי גיטא", אתא בסוף תלתי יומין ופסקיה מברא, אמר להו: "חזו דאתאי, חזו דאתאי!". אמר שמואל: לאו שמיה מתיא. ודלמא אונסא דשכיח שאני, דכיון דאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני, איהו דאפסיד אנפשיה.

אלא רבא סברא דנפשיה קאמר: משום צנועות ומשום פרוצות; משום צנועות, דאי אמרת לא להוי גט, זימנין דלא אניס וסברה דאניס, ומיענגא ויתבה; ומשום פרוצות, דאי אמרת לא ליהוי גיטא, זימנין דאניס ואמרה לא אניס, ואזלא ומינסבא, ונמצא גט בטל ובניה ממזרים.

ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא להוי גט, ומשום צנועות ומשום פרוצות שרינן אשת איש לעלמא? - אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקענהו רבנן לקידושין מיניה.

בבלי, 500-200 אחא"ס

הרב שטיינזלץ

אלא ההוכחה היא מהלכה זו: שאדם אחד אמר להם לשליחים שמטר בידם גט: "אם אינני בא, חוזר, מכאן ועד שלוש יום, שיהא זה גט. בא בסוף שלוש יום והפסיקתו המעבורת, ולא היה יכול לעבור את הנהר, ונמצא שלא הגיע בתוך שלוש יום. אמר להם לאנשים מצד הנהר השני: "ראו שבאתי, ראו שבאתי". אמר שמואל: אין שמו, אין זה נחשב, הגעה. ומדברי שמואל נלמד שגם במקרה של אונס אין האונס מבטל את התנאי. ודוחים: מכאן אין ראייה גמורה. ושם אונס, שמצוי, שונה. שכיון שהיה צריך לו להתנות ולא התנה – הוא שהפסיד לעצמו, שהיה עליו להעלות בדעתו אפשרות שכיחה כזו שלא יוכל לעבור את הנהר. ואם לא הגביל את התנאי שעשה, הוא הפסיד לעצמו, ואפשר לומר שרק אחר כך התחרט, אבל אין ללמוד מכאן שאונס בכלל אינו מבטל תנאי, ושם באונס שאינו מצוי בטל התנאי.

אלא אין ראייה מן המקורות לדברי רבא, ורבא, סברה משל עצמו אמר בענין זה. ומהי הסברה לזה שאמר שאין אונס בגיטין – משום תקנת הצנועות, ומשום תקנת פרוצות. ומסבירים: משום צנועות – שאם אומר אתה שלא יהא גט אם היה אונס, פעמים שאיננו אונס ומרצונו קיים את התנאי, שהתכוון הבעל שיהא גט, והיא סבורה שהיה אונס בקיום התנאי, ואינו גט, והיא עגונה ויושבת וממתנה לבעלה ואיננה נישאת לאחר. וכן משום פרוצות, שאם אומר אתה שכשהוא אונס לא יהא גט – פעמים שהוא אונס ואמרה איננו אונס והולכת ונישאת, וכשמתגלה שהיה אונס בדבר נמצא גט בטל ובניה מהשני ממזרים.

על שיטה זו שההלכה שאין אונס בגיטין אינה מעיקר דיני הגט, אלא תקנת חכמים היא, שואלים: והאם יש דבר שמון התורה אינו גט ומשום צנועות ומשום פרוצות, מתירים אנו אשת איש לעולם להינשא לכול? ומשיבים: כן, בכוח חכמים לתקן כך, כי כל שמקדש אשה על דעת חכמים מקדש ובמקרה כגון זה הפקיעו חכמים את הקידושין ממנו.

כששלח גט לאשתו ע"י שליח, ומבטל את הגט ללא נוכחות השליח

תלמוד בבלי, יבמות, דף צ"ג, עמוד ב'

תא שמע: בטלו - מבוטל, דברי רבי; רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו. אם כן, מה כח בית דין יפה; והא הכא, דמדאורייתא בטל גט, ומשום "מה כח בית דין" קא שרינן אשת איש לעלמא! מאן דמקדש - אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקידושין.

בבלי, 500-200 אח"ה"ס

הרב שטיינזלץ

בא ושמן: ראייה ממקום אחר: אמרו חכמים שלא יבטל אדם גט ששלח לאשתו לאחר שמסרו לשליח, בלי ידיעת האשה, שמא תחשוב שהיא גרושה ותינשא לאחר באיסור. ואם בטלו בכל זאת – מבוטל, דברי רבי. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אינו יכול לא לבטלו, וגם לא להוסיף על תנאו שהיה בו. שאם כן, שיכול לבטלו – מה כח בית דין יפה שגזרו שלא יבטל. והרי כאן בגט זה, שמון התורה בטל גט ומשום הטעם של "מה כח בית דין" אין הביטול נחשב ומתירים אנו על ידי כך אשת איש לעולם, להינשא לכל אדם! ומשיבים: מדיני נישואין אין ראייה, כי מי שמקדש אשה – על דעת חכמים הוא מקדש, ובמקרה כזה הפקיעו חכמים את הקידושין. שהרי על דעתם קידש אותה בתחילה.

כאשר בעל שכיב מרע נתן גט לאשתו מחמת חוליו, והבריא

תלמוד בבלי, גיטין, דף ע"ג, עמוד א'
רבה ורבה לא סבירא להו הא דרב הונא, גזירה שמא יאמרו יש גט לאחר מיתה. ומי איכא מידי, דמדאורייתא לא הוי גיטא, ומשום גזירה שרינן אשת איש לעלמא? - אין, כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, ואפקעינהו רבנן לקדושין מיניה.
בבלי, 500-200 אחה"ס

הרב שטיינזלץ:
רבה ורבה אינם סבורים כהלכה זו שאמר רב הונא, שאם עמד מחוליו – בטל הגט. ומדוע – גזירה שמא יאמרו האנשים שיש גט לאחר מיתה ויבואו להתיר אף כשהתנה במפורש שיהא גט לאחר מותו, שהרי רואים אנשים שאם אינו מת אין הגט חל. ותוהים: והאם יש דבר שמן התורה אינו גט, ומשום גזירה שאנו חוששים לטעות מתירים אנו אשת איש לכל? שהרי אף רבה ורבה מסכימים שמן התורה כיון שעמד מחוליו – בטול הגט, ובכל זאת הם דנים גט זה כגט גמור, ויכולה האשה להינשא לאחר. ומשייבים: כן, כך הוא, ומתירים אותה להינשא, כי כל שמקדש אשה, על דעת חכמים הוא מקדש, והפקיעו חכמים את הקידושין ממנו במקרה זה, ולכן מותרת האשה להינשא.

מקרים בהם חז"ל הפקיעו קידושין כאשר הבעל "עשה שלא כהוגן" בעת הקידושין

"עשה שלא כהוגן, יעשו לו שלא כהוגן" ... ויפקיעו את הקידושין
תלמוד בבלי, בבא בתרא, דף מ"ח, עמוד ב'
ואמר אמימר: תליוה וקדיש - קדושו קדושין.
מר בר רב אשי אמר: באשה ודאי קדושין לא הוו, הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו עמו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושיה.

הרב שטיינזלץ
אמר אמימר: מי שתלו, כפו אותו, וקידש אישה – קידושו קידושין.
מר בר רב אשי אמר: באשה שקידש אותה אדם שלא מצוונה - אין אלה קידושין. ומדוע? כיוון שהוא עשה שלא כהוגן (שלא לפי עיקר הדין) והפקיעו חכמים את קידושיה ממנו.

בבלי, 500-200 אחה"ס

תלמוד בבלי, יבמות, דף ק"י, עמוד א'
והא היא עובדא דהוה בנרש, ואיקדישה כשהיא קטנה, וגדלה, ואותביה אבי כורסייא, ואתא אחרינא וחטפה מיניה, ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוה התם ולא הצריכוה גיטא מבתרא!
אמר רב פפא: בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסייא.
רב אשי אמר: הוא עשה שלא כהוגן - לפיכך עשו בו שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה.
אמר ליה רבינא לרב אשי: תינת דקדיש בכספא, קדיש בכיאה מאי? - שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

בבלי, 500-200 אחה"ס

הרב שטיינזלץ
והרי מעשה שהיה בעיר נרש והתקדשה אשה] כשהיא קטנה, וגדלה, והושיבה הבעל באפריון, בחופה, ועדיין לא בא עליה, ובא אחר וחטפה ממנו, מן הבעל. ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב היו שם ולא הצריכו אותה לקבל גט מן האחרון, שראו זאת כאונס בלבד ולא נעשה בה כל קנין, ולא חששו לומר שקידושיה הראשונים בהיותה קטנה לא תפסו!

אמר רב פפא: יש להבדיל, כי **בנרש** בתחילה **נושאים** אשה ובעלים אותה, ואחר כך **מושיבים** אותה **באפריון**, ואם כן, במקרה זה כבר בא עליה הבעל משגדלה, והנישואים תופסים אפילו לשיטת רב.

רב אשי אמר: טעם אחר היה בדבר, הוא החוטף עשה שלא כהוגן - לפיכך עשו בו שלא כהוגן, שביטלו את תוקף מעשיו של החוטף והפקיעו חכמים את הקידושין ממנו, מן השני.

אמר לו רבינא לרב אשי: נניח שקידש השני בכסף ואז הפקירו חכמים את הכסף הזה, ובטלו הקידושין. אולם אם קידש בביאה מה יכולים חכמים לעשות? ואיך יכולים חכמים לבטל ביאה שנעשתה? ומשיבים: **עשו חכמים את בעילתו בעילת זנות**, שאינה יוצרת קשר קידושין.

מהו "לא כהוגן"? מוגבל למקרה בגמרא, שבו חטף בעל אישה המקודשת לאחר

פרופ' אליאב שוחטמן, שנתון המשפט העברי, כרך כ' 349-397; עמ' 356-357
...פעולת ההפקעה כרוכה במסירת גט (גם אם הוא בטל). שכן, כל שלוש הסוגיות שבהן נדונה שאלת ההפקעה עניינן בגט שנמסר על ידי הבעל מתוך גירושין, ואשר מסיבה זו או אחרת נתבטל. בשום סוגייה אין מדובר בהפקעת קידושין (למפרע), בדרך של תקנה כללית, כשלא נמסר גט, ובלא שהבעל גילה דעתו שרצונו לגרש.

ישראל, 1995

שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן, סימן קמ"ב
ואפילו התם [ואפילו שם... כשמדובר במקרה של בעל ש'עשה שלא כהוגן'], כל עיקרא דמילתא [בעיקרו של דבר] לאו משום עיגונא לחד [אינו משום חשש 'עיגון' בלבד], אלא משום: דמאן דיהיב גיטא [שמי שנתן גט] כי הא [כמו זה], כי היכי דלא לפקעניהו רבנן לקדושי מיניה [כדי שלא יפקיעו החכמים את הקידושין ממנו], ומשוו רבנן לבעילתו בעילת זנות [וחכמים יחשיבו את יחסי האישות שלו כבעילת זנות], אסוקי מסיק אדעתיה כל אונסא דשכיח [הוא מעלה על דעתו כל אונס מצוי]... ומחיל להו [ומוחל להם].

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת (רשב"א), ספרד, 1235-1310

שו"ת הרשב"א, חלק א, סימן א' קפ"ה
אין זה הכלל ["אפקעניהו רבנן לקידושין מיניה" - הפקיעו חכמים הקידושין ממנו] לכל מה שאמרו חכמים שלא יעשה כן שאם עשה אינו עשוי. אלא אין לך בכלל דברים אלו אלא מה שהתירו בהן בפירוש. שאם כן אף אנו נאמר שכל שעשה שלא כהוגן בקידושיו לא ניהוש [נחשוש] לקידושיו.

ר' שלמה בן אברהם בן אדרת (רשב"א), ספרד, 1235-1310

"לא כהוגן", אינו מוגבל למקרה ההפקעה שצוין במפורש בגמרא
אוצר הגאונים, קידושין נ', עמוד 133;

וכתב רב האי ז"ל הו [ה"ו] יודעים כי הפסד גדול אצלכם בזה שיש לכם מנהג לקדש אשה שלא בשעת הכתובה... ותיקן להן זקיננו מרנא ורבא [זקננו, מורינו ורבנו] יהודה גאון שלא יקדשו אלא כסדר בבל בכתובה וחתם ידי עדים וברכת אירוסין. וכל שאינו כסדר הזה תיקן להן שאין חוששין לו כדאמרינן [כמו שאמרנו] כל המקדש אדעתא דרבנן [על דעת חכמים] מקדש, ואפקעניהו רבנן לקידושי מיניה [וחכמים הפקיעו ממנו את הקידושין]...

ר' האי בן שרירא גאון, בבל, המאה ה-10

שו"ת הרא"ש, כלל ל"ה, סימן א'
וכל המקדש, אדעתא דרבנן [על דעת חכמים] הוא מקדש, ובכל דור ודור אדעתיהם [על פי דעתם] שתקנו חכמי הדור למיגדר מילתא מקדשין [לקבוע גדר לדבר הקידושין] (כלומר, יצרו גדר וקבעו שמי שמקדש צריך לעשות זאת בדיוק על פי דרכם של חכמים), ואין הקידושין חלין אלא לפי תקנתן.

האם אפשר להפיק קידושין גם כשהבעל "עשה שלא כהוגן" לאחר הקידושין?

כן. אם יש תקנה מפורשת המגדירה מהו "מעשה שלא כהוגן"; ובשעת הדחק, גם ללא תקנה מפורשת.

הרב שלמה ריסקין, 'הפקעת קידושין – פתרון לעגינות', תחומין כ"ב, 191-209; עמ' 208

בכל התקופות – בימי הגאונים, הראשונים והאחרונים – השתמשו חכמי הדורות בסמכות להפיק קידושין...לרוב, סמכות זו מומשה להפיק קידושין שנעשו שלא כהוגן, בניגוד לתקנות מפורשות שהותקנו כדי למנוע קידושי סתר או רמאות, אבל לא נשללה האפשרות להפיק קידושין גם לאחר זמן שלא על יסוד תקנה מפורשת בשעת הדחק, כמו שמעידים דברי הרמ"א בנוגע להיתר שניתן לנשים שנחטפו בימי הגזירה. הרמ"א הצדיק היתר זה בהדגישו שהוא ניתן "משום צורך השעה". הגדולים שקדמו לו הקלו בעניין, מפני שחששו שגישה מחמירה יותר היתה מוליכה ל"קלקולים" בעתיד.

שיקולים אלו שייכים היום לא פחות מאשר בזמן הרמ"א, שששים רבות יושבות עגונות תחת יד בעליהן, המנצלים את מעמדם ההלכתי ואת תמימות נשותיהם לעשותן כשבויות. יש מקום להשתמש ביסוד של הפקעת קידושין אף ללא גט – אבל עם תקנה מפורשת – כדי להציל נשים אלה מעגינותן ומחיי חטא כמעט ודאיים. בעיית העגונות יוצרת סבל אנושי רב, ומביא גם לבזיונה של ההלכה. אכן, דבר זה צריך להיעשות על ידי כינוס נרחב של רבני ישראל שיחליטו לבצע דבר זה כדי שרבים ישאו בעול ההחלטה, וכדי שלא תיעשה התורה לשתי תורות, חלילה.

ישראל, 2002

דרכי משה, אבן העזר, חלק ז, סעיף י"ג

בגזרות אוסטרייך הותרו על פי גדולים גם כן לבעליהן אפילו לכהנים, ולנידון דין [ולנושא הנידון שלנן] אפשר הגדולים שהתירו לאו מדינא אלא משום צורך שעה שראו שיש חס ושלום לחוש לעתים לנשים שאם ידעו שלא יחזרו לבעל נעוריהן, שלא יקלקלו ולכן הקלו, ואין לאמר מנא ליה [מניין להם] לומר כן שיש להקל בחשש איסור דאורייתא, נראה לי דסמכו אהא דאמרינן [שסמכו על זה שאמרנו] כל המקדש, אדעתא דרבנן [על דעת חכמים] מקדש, יש ביד בית דין לאפקועי קידושין מיניהו [להפקיע קידושין ממנו] והוי כפניות ואף אם זנתה מותרת לבעליהן.

ר' משה איסרליש, פולין, 1520-1572

הפקעה על יד "הפקרת" כסף הקידושין

הצעת חוק לתקן "תקנת קהל" שתאפשר לבית הדין להפקיר את כסף הקידושין, וכך תחשב אישה כמי שלא התקדשה לעולם פרופ' ברכיהו ליפשיץ

חכים/הצעות חוק/65567, הכנסת השש-עשרה - הצעת חוק של ח"כ אורית נוקד

הצעת חוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין)

(תיקון – הפקעת זכויות),

התשס"ד – 2004

הוספת 1. בחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין), התשנ"ה – 1995 (1)

סעיף 5א אחרי סעיף 5 יבוא:

"הפקעת זכויות"

5א. (א) ציווה בית דין רבני בפסק דין סופי לכפות או לחייב איש לתת גט פיטורין לאשתו, והגט לא ניתן כתום שנה מיום מתן הצו, יופקעו למפרע הזכויות בכסף, או בשווה כסף, שבו קידש הבעל את אשתו.

עמדת ההלכה, שלפיה הבעל הוא המגרש ואין רשות אחרת היכולה לבטל את הנישואין או להפסיקם, מעניקה לבעל כוח על פני אשתו. גם כשבית הדין פוסק

כי על הבעל לגרש את אשתו, פעמים רבות הבעל אינו נשמע לפסק הדין, והאישה נותרת בעגינות.

אחת הדרכים לבטל את כוחו של הבעל היא לעשות שימוש בסמכותו של בית הדין להפקיר את ממונו של הפרט. ובאופן ספציפי, בית הדין יכול להפקיר את כסף הקידושין שבו קידש הבעל את אשתו. בדרך זו תיחשב האישה כמי שמעולם לא היתה מקודשת והיא לא תהיה תלויה יותר ברצונו של האיש לגרשה. כיום, מסיבות שונות, בתי הדין כמעט ולא עושים שימוש בסמכותם זו.

4. גט זיכוי

בפרק זה נדון בשאלה האם בית דין יכול לתת גט לאשה במקום הבעל מכיוון שבכך הוא מזכה אותה במצוה.

”זכין לו לאדם שלא בפניו”

תלמוד בבלי, גיטין, דף י”א, עמוד ב’
שזכין לאדם שלא בפניו, ואין חבין לו אלא בפניו.

אנציקלופדיה תלמודית, כרך י”ב, עמ’ קל”ה (הכלל וגדרו)

זכין לאדם שלא בפניו ואין חבין לאדם אלא בפניו. כלל זה נאמר בקנינים או במצוות התלויות בממון וכדומה, שחלותם תלויה במעשה האדם או בשליחותו, שכל דבר שזכות הוא לאדם נעשה חברו שליח עבורו שלא מדעתו, ודבר שחוב הוא לו אינו נעשה שליח עבורו אלא מדעתו.

אם בעל מומר רוצה לגרש את אשתו בעל כורחה, זכין לה גט שלא בפניה

בית יוסף, אבן העזר, סימן ק"מ
ולענין שכיב מרע שיש לו אח משומד וזיכה גט לאשתו כדי שלא תפול לפני המשומד אפשר לצרף סברת המתירים לזכות לה מבעל משומד משום דזכות הוא עם סברת המתירים (לקמן ריש סי' קנז) יבמה שנפלה לפני משומד: ושמעתי שחתנו של מה"ר שמואל נגרי"ש ז"ל נטה למות ולא היה לו זרע והיו לו אחים משומדים בפורטוגאל ואשתו היתה בדרך רחוקה והורה מורי הרב הגדול הר"י בי רב נר"ו לזכות לה גט ע"י אחר והתירה לשוק.
ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488

שו"ת רדב"ז, חלק א', סימן ע"ה

אם הבעל בעצמו מומר דזכות [שזכות] הוא לה, וכל שכן בנידון דידן [בנושא הנידון שלנן] דאיכא תרתי לריעותא [שיש שני גורמים להרע]: חדא [אחד], שאין מקומו ידוע, ותו [ועוד] שהרי הוא מומר לעבור על כמה גופי תורה, כיון שאינם מודים בקבלה [במסורת]. ותו [ועוד] כיון דהיא [שהיא], רצונה עתה בגט זכות הוא לה, שכן כתב בעל העטור בשם הגאונים ז"ל, 'אם זכה לה גט על ידי אחר, בא לחזור – אינו יכול, דכיון דאמר [שמכיוון שאמר] זכה לה, והיא רצונה בו מתגרשת על כורחו.
ר' דוד בן זמרה, ספרד-ארץ-ישראל-מצרים, 1573-1479

שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ק"מ, סעיף ה'

אבל האיש אינו יכול לעשות שליח לקבלה, שאינו יכול לעשות שליח לחובתה, שלא מדעתה, ואפילו היתה אשה מוכת שחין, או שהיתה קטטה ביניהם ותובעת להתגרש. ויש מי שאומר בזו שהיא ספק מגורשת.
הג"ה: ואם בעלה מומר, וידעינן [ואנו יודעים] שהיא מהדרת אחר גט, יש אומרים דהמומר [שהמומר] יכול לזכות לה גט; ויש מחמירין גם בזה. וכן אם היה היבם מומר והבעל מזכה לה גט כדי שלא תפול לפני היבם.
ר' יוסף קארו, ספרד-ארץ-ישראל, 1575-1488
ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

אם בעל רוצה לגרש את אשתו שאסורה עליו ("מומרת"), זכין לה גט שלא בפניה

רמ"א, שולחן ערוך, אבן העזר, סימן ק"מ, סעיף ה'
הג"ה: ואם אשתו מומרת, וזיכה לה גט על ידי אחר, כמו שנתבאר לעיל סעיף א', אף על פי שחזרה בה אחר כך, אינה צריכה גט אחר. והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה, מזכה לה גט על ידי אחר. ויש מחמירין בזה.
ר' משה איסרליש, פולין, 1572-1520

אפשר לזכות בעל ע"י נתינת גט בשמו שלא בפניה

שו"ת מלואי אבן, סימן כ"ט
נשאלתי על דבר אשה אחת מרייווין, שנכנסה לחופה בעיר שעלישטש, ותכף אחר החתונה הלך ולא נודע עקבותיו... דהיכא שיש [שבמקום שבו יש] לאשה אמתלא [אמתלה] מבוררת להפקיע שיעבודו מעליה, דתו [שגם כן] אינו מפסיד כלום בגירושין של האשה ושאין לו שום תועלת במה שקשורה בו ושמביא לידי מכשולים- היכולת בידי בית הדין לומר לסופר לכתוב לה גט, משום דשליחותא דבעל קעבדו [שנעשו] את שליחות הבעל, משום דבכאי גוונא [משום שבמקרה כזה] מוטל חיוב על הבעל שיגרשנה...
ר' אליהו קלאצקין, פולין, 1932-1852

פרופ' זאב פלק, "תביעת גירושין מצד האשה בדיני ישראל", תשל"ג-1973, עמ' 105

ר' אליהו קלאצקין מגיע איפוא למסקנה שהגט זכות לבעל על פי כעין פסק דין בין בני הזוג השולל את שיעבודו של הבעל. הרי זה כאילו דנו את הבעל שעליו לפטור את אשתו בגט, ואז זכות היא לבעל כאשר מוציאים את הדבר לפועל על ידי זיכוי הגט. אם יכולים לכפות את הבעל לגרש, הרי הוא מסכים לגט, ושוב אין צורך לכפותו ממש. יתר על כן, במקום הכפייה, גם שוללים מן הבעל כל שיעבוד על האשה, ושוב אין הגט פוגע בזכות כל שהיא אלא כולו זכות לו...

על כן נראה לעניות דעתנו כי זיכוי הבעל בגט הוא רק מסקנה הגיונית מדיני הכפייה. בית הדין צריך להתחשב בזכות הנפש של הסרבן ובחוסר ההצדקה של סרבנותו. ברוב המקרים די יהיה האיום לכתוב את הגט מטעם בית הדין, כדי להניע את הבעל לומר בעצמו שיכתבו ויתנו, וקביעת ההלכה כמוה כמעשה.

ישראל, 1973

אפשר לזכות מבעל גט שלא בפניו רק במקרה שברור שרצון הבעל בכך

ר' יחיאל ווינברג (פורסם בנועם א' תשי"ח, עמ' א-נ"א).

כאשר נשאל על ארבע נשים עגונות גולות מארץ תימן המתגוררות בפתח תקוה... שבעליהן השתמדו בתימן לדת האסלם, ורצו להכניס גם אותן ואת הילדים לאותה הדת, והצליחו הנשים עם הילדים לברוח לעדן הסמוכה... ואין חכמה ואין עצה לקבל גט או אפילו הרשאה מבעליהן.

מיהו כל זה רק אם אנו יודעים בבירור גמור שזו היא זכות לבעל, כגון שנאסר במאסר עולמי והוא ירא שמים ואינו רוצה לעגן לאשתו, או למשל הלך למדינה שאין לו אשורת לחזור משם וגם אין אפשרות לאשתו לבא אליו... מה שאין כן בנידון דידן [אש"א ה'ת"ן אצלנן], שהבעל השתמד ואשתו ברחת והוא אינו רוצה לגרשה, מי יאמר שזו זכות היא לו, ומכל שכן שאם הבעל מוחה ואומר שאינו רוצה בגירושין.

ישראל, 1958

אין אפשרות "לזכות" מבעל גט שלא בפניו; "זכין" אדם לטובתו ולא שוללים ממנו

Bleich, J. David

"Constructive agency in religious divorce: an examination of "get zikkuy Tradition 35,4 (2001) 44-73

Jewish Law Association Studies 2002

פסקיהם של המגיד מקוזניץ, ר' מאיר אראק, ור' אליהו קלוצקין – ללא קשר לערכם ולמעלותיהם – כלל אינם רלבנטיים לסוגית העגונה המודרנית ואין הם יכולים לשמש כתקדימים עבור אלה הנאבקים להוצאת גיטין מסרבני גט. אי אפשר להשתמש בפסקים אלה כתקדימים למתן גט-זיכוי, גם במקרה הנדיר ביותר של כפיית הבעל להורות על כתיבת הגט בדרך פיזית. ההצהרה "רוצה אני" היא תנאי הכרחי למתן גט כשר כדת משה וישראל. והנה, בכל אחד מהפסקים המצוטטים של המגיד מקוזניץ, ר' מאיר אראק, ור' אליהו קלוצקין, מופיע מקרה שבו הבעל הביע – בדרך זו או אחרת – את רצונו לתת גט. הנושא השנוי במחלוקת בכל מקרה הוא האם הבעל אף הביע גילוי דעת שיש בו די לכתיבת גט בהעדר הוראה [מפורשת] בדרך המקובלת. עם זאת, באף אחד מן המקרים אין רמז – אפילו קלוש ביותר – שאפשר לוותר על הסכמת הבעל, לא כל שכן נוכח סרבנותו המפורשת. אין פלא אפוא שאף סמכות רבנית לא הכירה מעולם באמצעי של גט-זיכוי כפתרון לבעל הסרבן ושלא-מעט בעלי-סמכות אף התנגדו לכך כפה מלא והתייחסו למעשה כזה כתעלומה הלכתית שסופה להרבות ממזרים בישראל.

5-נישואין אזרחיים

ההלכה הרווחת היא שנישואין אזרחיים אינם מצריכים גט. לעומת זאת, אם סבור ביה"ד כי בני זוג התחתנו באופן אזרחי כי לא היתה להם אפשרות להתחתן כדמו"י (לדוגמא בברית המועצות לשעבר), לעיתים יצריך אותם בסידור גט. הרב דייכובסקי מבהיר בפסק דין חשוב שנתן לאחרונה שדין נישואין אזרחיים הוא כדין "נישואי בני נוח". על מנת לפרק את הנישואין האלו יכול ביה"ד לפסוק שהנישואין הסתיימו מבלי לערוך גט.

האם בנישואין אזרחיים מתקדשת האישה ב"בעילה" שהרי קיימת חזקה שאין אדם בועל אלא לשם מצווה ("חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות")?
הרב שאר ישוב הכהן, "זוג שחי בלא חופה וקדושין - מתי יש לחייבו בגט?" תחומין י"ג, עמ' 28
... כאשר המדובר הוא בנישואין אזרחיים או רפורמיים, נוהגים בתי הדין לדון בשאלה האם להחיל על החיים המשותפים של האיש והאישה שנישאו בדרכים אלו את הכלל "חזקה אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות".

ישראל, 1992

קיימת חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" בנישואין אזרחיים

דעת הרא"ה (מובא בשיטה מקובצת כתובות עג עא) היא :

אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות – דכיון דקא חזינן דקא ניהא ליה בה [מכיוון שאנו רואים שנוח לו בה], מסתמא אית לן למימר [מן הסתם יש לנו לומר] שכל אדם רוצה שיגמרו נישואיו. ואע"פ שהמקדש בלא עדים, אין חוששין לקידושיו, הכא כיון דהויא מילתא דכולי ידעי בהו, כולי עלמא סהדי [כאן, מכיוון שיש דבר שכל העולם יודעים בו, אז כולם עדים]. וכן המקדש בכיאה אינו צריך אלא עדי יחוד.

ר' אהרן הלוי, ספרד, 1303-1335

אין חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" בנישואין אזרחיים כשהצדדים אינם שומרי מצוות ואין כוונה לבעול לשם קידושין

תרומת הדשן, סימן ר"ט

הכא [כאן] לא שייך כלל למימר אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, היכא דיצא מן הכלל בכל עבירות שבתורה.

ר' ישראל איסרליין, אשכנז, 1380-1460

אין חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" כאשר הצדדים התחתנו בערכאות ואינם שומרי מצוות

שו"ת עזרת כהן (ענייני אבן העזר), סימן לח

אבל כאשר נשא בערכאות והוכיח סופו על תחלתו שגם גירש בערכאות אין לנו הוכחה יותר גמורה מזו שאינו חפץ כלל בקידושין ולמה נחוש לה. על כן אם שבאין עיגון ראוי על כל פנים לחוש לחומר אי אפשר להצריכם גט.

ר' אברהם יצחק הכהן קוק, ישראל, 1865-1935

אין חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" במקום שיש חשש למזרות

שו"ת אגרות משה, חלק אבן העזר, חלק ג', סימן כ'

בענין ניסת בערכאות והלכה ממנו והולידה בת מאחר לענין ממזרות כ' אייר תשל"ב. מע"כ ידידי הרבנים מובהקים דהב"ד צדק במדינת ארגנטיניא הרה"ג מהר"ר דוד כהנא שליט"א, וכש"ת הרה"ג ראובן דוב קורשינסקי שליט"א.

ועתה בדבר הבחורה שרה סוסאנא וויינשטיין שלפי דברי אמה ניסת לגרעגאריא גאלובאווסקי אחר שניסת לו בנישואין של המדינה, וגם בדיני ישראל בשנת תרפ"ט בעיר טאנציל אשר אין שם ישוב של יהודים רק תריסר משפחות וכולם בחזקת שאינם שומרי תורה ומצוות אשר לפי משמעות מכתב כתר"ה [כבוד תורתו הרמה] אין שם שני עדים כשרים לעדות שאף אם האמת כדבריה אינם קידושין. וגם אין עדים כשרים שיודעים בדבר נישואיה עם גרעגאריא גאלובאווסקי אלא יודעים זה רק מפי האשה עצמה אסתר סאכנאוויטש אם הבחורה שרה סוסאנא. ובאשר לא יכלו להיות יחד והבעל לא רצה ליתן גט חיתה עם באריס נאוריסא וויינשטיין ונולדה בת זו בשנת תש"י.

לעניות דעתי מאחר שליכא [שאי] עדים על נישואיה כדין התורה אינה נאמנת אלא לגבי עצמה מדין שויה אנפשה חתיכה דאיסורה [האדם יכול לאסור חתיכת בשר שיהיה אסור – רק על עצמו; כלומר, האדם יכול להחליט שדבר מסוים הוא איסור, אבל החמרה זו חלה רק עליו ולא על אחרים] ואינה נאמנת על הבת. ומצד נישואין האזרחיים אף שמשתדלין להשיג גט הוא רק לחומר אי אפשר שהוא כשנוגע לה ולא לענין הבת, שהוא רק לאיסור לאו דממזרות שעוד קיל [קל] משאר איסורין לענין ספק. ובפרט שאולי כיון שדרו בטאנציל שאין שם שומרי תורה שאפשר לא ידעו כלל שני עדים כשרים שהם דרים כאיש ואשתו לא היה לן להחמיר אף לגבי דירה, אבל מכל מקום ודאי עשיתם טוב שהישגתם בשנת תש"כ גט מבעלה הראשון, אבל אין לאסור הבת ומותרת לבא בקהל. והנני ידידכם עוז. משה פיינשטיין

ר' משה פיינשטיין, ארה"ב, 1895-1986

אין חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" כאשר החתן הוא "קומוניסט וכופר ומלעיג על הדת ומומר לכל התורה כולה",

שו"ת קול מבשר, חלק א' סימן כ"ב

בענין נישואין אזרחיים וקשה להשיג גט

ב"ה ירושלים ט"ז סיון תש"י.

על דבר שאלתו של הרב הגאון ר' יצחק הוברמן נ"י מכפר רעננה בענין האשה העגונה שהכתיבה את עצמה בזאקס [רישום בערכאות] בתור נשואה בנימוסי הערכאות של מדינת רוסיה עם איש אחד שהיה אז חייל רוסי ואחר כך באו לעיר וצלו וגרו שם בלי חופה וקידושין, והרב הנ"ל וגם הרב ז"ק פירד השתדלו הרבה אחר שהבעל אמר שאינו רוצה לעשות נישואין בחופה וקידושין כדת משה וישראל מפני שהוא קומוניסט המלעיג על הדת וגם היו ביניהם קטטות ומריבות, הפצירו שיתן לה גט והוא אמר שאינו דתי ואינו רוצה ליתן גט רק כמו שכתבת הנישואין היתה בזאקס כן הוא יכול גם כן לפטור אותה בחוקותיהם והוא נשא אחר כך אשה אחרת ונסע עמה לאמריקה ולא נודע מקום מושבו והיא עלתה לארץ ישראל והיא אשה צעירה ורצונה להנשא.

והנה כמעט כל הגאונים בדור שלפנינו הסכימו דנישואין אזרחיים שנעשו בנימוסי ערכאותיהם אין צריך כלל גט לדינא, וגם מקצתם שלמעשה הצריכו גט מצד חומרא, הינו דווקא בגוונא שבא לבית הדין ורק מפני שהב"ד לא רצו לסדר הקידושין מאיזו סיבה מחמת בזיון המשפחה או מחמת איסור דרבנן או אפילו מחמת איסור לאו שאין בו כרת והיה מוכרח לעשות נישואין אזרחיים. אבל בנידון דידן שהוא קומוניסט וכופר ומלעיג על הדת ומומר לכל התורה כולה ואף שהיה לו רב לא רצה לעשות חופה וקידושין כדת משה וישראל בשאט נפש בודאי אין לחוש כלל שכיון לשם קידושי ביאה מחמת החזקה דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וכאן עדיף טובא ממה שכתב בתשובות הריב"ש סי' ו' דבודאי לא בעל לשם קידושין דכיון שהתנו [זו טעות הדפוס ונראה שצ"ל [שצריך להיות] שהתחילו ועיין בריב"ש סי' ה' שכתב בזו הלשון: וכל שכן בנידון שלך שכבר התחלתם בשידוכין במנהג העמים בנישואין בחוקות העמים מפי הכומר הרי הוא כאילו פירשו שאין דעתם לשם קידושין כדת משה ויהודית אלא בדרכי עובדי כוכבים ומזלות, שאינן בתורת קידושין וגיטין ואם כן אינה כנשואה אלא שהיא אצלו כמו פלגש בלא כתובה וקידושין עד כאן לשון הריב"ש, וכן כתב הרדב"ז בתשובות, חלק א' סימן שנ"א, וזה לשונו: כיון שנשא אותה בערכאותיהם שוב אינו רוצה בדת משה וישראל ואם כן איך נחוש שמא בעל לשם קידושין והוא אינו חפץ בתורת קידושין עכ"ל. הרי הריב"ש והרדב"ז דעתם מבוארת שזה לבד שנשא אותה בערכאותיהם הוא גילוי דעת שאינו חפץ בתורת קידושין וכאילו פירש שאין דעתו לשם קידושין כדת משה ויהודית, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר בנידון דידן [שנ"ל] שפירש בהדיא [במ"ט] שאינו רוצה בקידושין על פי דת משה וישראל בשום אופן וגם לא בגירושין על פי דת ישראל רק גם כן בחוקות הערכאות, אם כן פשיטא [ט"ז] שגם המחמירים בנישואין אזרחיים בעלמא יודו כאן בנידון דידן [שנ"ל] שאין צריכה גט כמו פלגש בלא קידושין. תבנא לדינא כי האישה הזאת... היא מותרת לדעתי להינשא לכל גבר ואף לכהן.

ישראל, 1950

שו"ת פסקי עוזיאל בשאלות הזמן, סימן ע"ה, אייר תש"ו

ג' אשה הנשאת לישראל בערכאות של גוים, הרי היא כפנויה ואסור אפילו להתיחד עמה מגזרת בית דינו של דוד שגזרו איסור על יחוד עם פנויה.

ד' אשה הנשאת לישראל בערכאות יוצאת מבעלה בלא גט לכל הדעות, הואיל ובנשואין אלה אין בהם חלות של קידושין.

ר' בן-ציון מאיר חי עוזיאל, ישראל, 1880-1953

קנימת חזקה כי אשה נתקדשת "בבעילה" כאשר הייתה תקופה שזוג עולים מארה"ב שהתחתנו בטקס אזרחי שמרו מצוות.

תיק 3-22-2084796-2084796 ניתן ביום כ"ה סיוון תשס"ב (5.6.02) הדין והדיין 7,9 ביה"ד בדעת רוב מחייב בעל שנישא שלא כדת משה וישראל במזונות מכוח דיני החיובים: מחיל את הכלל "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" עקב נסיבות מיוחדות שהיו בהם.

עובדות:

בני הזוג נשאו בארה"ב בנישואין אזרחיים. הבעל טוען שאף נישאו נישואים רפורמיים, אך האישה מכחישה וטוענת כי הטקס היה כדת משה וישראל. הזוג התגרש ב-2001, ולפני כן ב-1998 ניתן פס"ד בהסכמה לחיוב בעל במזונות. הבעל תובע לבטל למפרע את פסה"ד, מאחר ואשתו איננה זכאית למזונות בשל העובדה שנישואיהם לא היו כדת משה וישראל.

נפסק:

דעת רוב - לגבי טענת הנישואים הרפורמיים, האישה טוענת כי הטקס נערך בנוכחות רב, ונעשה עם חופה וכתובה ולכן בעלה חייב במזונותיה. לטענתה, בהזדמנויות שונות הודה הבעל בפני בית הדין כי הוא מוכן לשלם את המזונות. ולכן הודאה זו היא מחייבת גם אם הזוג לא עשה קנין. קיימת ראייה מדינית שומרים, לפיה שומר שהתייחב בבי"ד לשלם כפל למפקיד שפקדונו נעלם, שוב לא יכול לחזור בו. עם זאת, יש לחלק בין הודאה זו בבית הדין שמחייבת, לבין נישואים אזרחיים שאין בהן חיוב, ולכן גם שבועה לא תעזור ליצירת החיוב...

סברא זו ניתן לומר גם בנישואין רפורמיים וגם באזרחיים... יש לומר שהייתה תקופה שהצדדים שמרו מצוות, ולכן למרות שהיו נישואים אזרחיים או רפורמיים אומרים שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות, והבעילה עם הבאה לביתו יוצרים חיובי נישואין".

[זוג עולים חילוניים מחבר העמים שהתחתנו בנישואין אזרחיים] אם אפשר להשיג את הבעל ולשכנע אותו לתת את הגט, אין מקום להתיר נישואין אלה

תיק 1-21-311644298-211644298 ניתן ביום ג' אב (23.7.01) הדין והדיין 2,7 האם ניתן להתיר נישואין אזרחיים לא גט, כאשר לא ניתן לאתר את הבעל? האם יש לקצוב את הזמן לצורך איתור הבעל?

העובדות:

שנה ושלושה חודשים לפני מתן פסק הדין הצדדים הגיעו להסכם גירושין אשר קיבל תוקף של פסק דין בבית המשפט לענייני משפחה. הבעל לא הופיע למועד סידור הגט ולא לכל דיון אחר. הוצאו נגדו צווי הבאה ומונה חוקר לאיתורו. האישה בקשה פס"ד הצהרתי הקובע כי היא פנויה ולא נחוץ כאן גט. ביה"ד האזורי דחה תביעתה ועל כך הערעור.

נפסק:

עקרונית, אם אכן נישאו הצדדים בנישואין אזרחיים בלבד, ועקבותיו של הבעל נעלמו, ניתן להתיר נישואין אלה, ללא גט. החלטת ביה"ד האזורי, לפיה אם ניתן להשיג גט אין מקום להתיר הנישואין נכונה, אולם יש לקצוב לכך זמן. אין להשאיר את האישה במצבה לתקופה ממושכת מידי. לדעתנו, אם לא ניתן יהיה לאתר את הבעל תוך שישה חודשים, אפשר לשקול התרת הנישואין ללא גט.

אין חזקה כי אישה נתקדשת "בבעילה" כאשר האישה התחתנה בדרום אמריקה בטקס אזרחי עם חתן שנשט אותה לפני 20 שנה והתחבר עם נשים שונות במהלך השנים

012594495-21-1 ניתן ב- 26.11.06 כ"ח חשוון תשס"א (הדין והדיין 1,8)

העובדות :

גירת נישאה ליהודי בחו"ל בנישואין אזרחיים ב- 1966. לא נישאו בנישואין יהודים כי לרב המקום נודע שלאיש היה קשר לאישה אחרת ונולד לו ממנה בת. כשעלו לארץ האיש נרשם במשרד הפנים כרווק והאישה נרשמה כנשואה. לאחר כמה שנים חזרו לחו"ל. לפני כ-20 שנה נטש הבעל את האישה ונעלם. האישה עברה עם 4 בנותיהם למדינה אחרת, ונודע לה שלאחר שנטש אותה חזר לארץ ומחברתו בארץ נולדו לו שני ילדים. במשך 20 שנה מבקשת גט בבית הדין בארץ, החברה מספרת שעזב את הארץ ועקבותיו אבדו.

נפסק :

לעניין הצורך בגט בשל חזקת אשת איש, נפסק כי האישה שנישאה בנישואים אזרחיים בלבד איננה מוחזקת כאשת איש שהרי לא אמרה מעולם כי נישאה כדת משה וישראל. לעניין החשש שנתקשה בקידושי ביאה, נפסק כי חשש קידושי ביאה עולה בשל החזקה כי אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. על איש זה לא חלה החזקה משום שהרי גם בעבר נטש אישה אחרת וגם לאחר שנטש אישה זו נטש אישה נוספת. לעניין הצורך בגט בנישואין אזרחיים שנעשים ע"י רשויות בחו"ל, נפסק כי אין צורך בגט כלל ולפיכך האישה יכולה להינשא לכל אדם פרט לכהן [מאחר והיא גורת].

אישה שהיא עולה מאוקראינה (וקיים ספק עם היא יהודיה) שהתחתנה בנישואי פרגוואי עם חתן שהוא גם עולה מאוקראינה אינה צריכה בגט
תיק 1-21-34575204 בי"ד אזורי בחיפה, ח' תשרי תשס"ב, 25.9.01 (הדין והדיין (2,8)

מעמדם של נישואי פרגוואי

עובדות :

עולים מאוקראינה נישאו בארץ נישואי פרגוואי. רק אחרי שהוצא נגד הבעל צו עיכוב יציאה וצוי הבאה הסכים לשתף פעולה לצורך הפסקת הנישואין. פסה"ד ניתן רק לאחר שביה"ד בירר כי האיש מוכן לגרש את האישה, ולאור בקשת האישה לפס"ד הצהרתי ללא צורך בגט.

נפסק :

לאחר שמיעת טענת הנתבע שלא פנו לרבנות להנישא כדת משה וישראל כי יש ספק ביהדותה של האישה, ולאחר שהסכימו להתגרש אם יש צורך הלכתי - ביה"ד מכריז עליהם כפנויים. מבחינה הלכתית האישה איננה בגדר "גרושה", ומותרת להינשא לכהן אם תוכיח יהדותה.

6- התקשרות זוגית ממוסדת בעלת משמעות הלכתית שלא כדת משה וישראל

נישואי "בני נח"

זוג ישראליים שהתחתנו בחו"ל בטקס אזרחי ולאחר מכן התחתנו בארץ בטקס רפורמי הם נישואי "בני נח" הזקוקים לפסק דין להתרת נישואין, אך לא לגט מספר תיק: ס"ג/4276. בית הדין הרבני הגדול בירושלים, הדין והדיין 5 הרבנים: דיכובסקי, בן שמעון, שרמן. ניתן ביום: טז במרחשוון תשס"ד 11.11.03

ההלכה היהודית מצריכה גט להתרת נישואין. כאשר בני הזוג נישאו בנישואין אזרחיים, ההלכה מאפשרת גם התרת נישואין בדרך של מתן פסק דין לגירושין. המשמעות היא גירושין לכל דבר ועניין, בלי צורך בגט פיטורין. אפשרות הגירושין ללא גט, אינה מגבילה את בית הדין בצורך לבקש את הסכמתו של הבעל, אלא נעשים ע"י פסק דין לגירושין. הבסיס ההלכתי- תיאורטי לגישה זו היא שיטת ה"צפנת פענח", שכתב:

שני גדרים בחיי אישות. גדר איסור, שאישה נשואה נאסרת על אחרים, וגדר קנין, שאישה זו קנויה לבעלה. כשם שבבן נח, למרות שאין לו תורת גיטין וקידושין מבואר בגמרא שיש בו איסור עשה של "ודבק באשתו ולא באשת חברו" ואשתו קנויה לו - כך בישראל גם ללא חופה וקידושין שייך בו איסור עשה זה... לכן בנישואים אזרחיים אף אם אין באישה גדר איסור של אשת איש לגבי אחרים, הרי יש בה גדר של קניין, שמיוחדת לבעלה וצריכה גט פיטורין להפקיע קנין זה.

אמנם בשנים קדמוניות, לא נהגו אומות העולם לרשום את הנישואין באמצעות רשויות השלטון של כל מקום ומקום, וממילא גם הגירושין לא בוצעו באמצעות רשויות השלטון, בפיקוחם או בעזרתם. אולם, ברבות הימים הנהיגו כל המדינות המתוקנות סדרי נישואין וגירושין, בהם קיימת מעורבות של רשות שלטונית. ניתן לומר כי עקרונית ההלכה מכירה בתוקפם המחייב של סדרים אלו. לעניין הגירושין, המנהג האוניברסלי כיום הוא, שהטריבונול המשפטי המוסמך בכל מדינה, הוא המצהיר על גירושין הצדדים, ואין מסתפקים בפירוד הפיזי של בני הזוג. עפ"י שיטת הרמב"ם יש, איפוא, לומר, כי הגירושין של בני נוח מבוצעים כיום עפ"י מנהגי אומות העולם, על ידי הכרזת בית הדין או בית המשפט המוסמך כי הצדדים פרודים. למנהג זה תוקף מחייב עפ"י הדין העברי...

הדין העברי אמנם שולל את ההכרה המלאה ב"נישואים אזרחיים", ודורש מבני זוג יהודים להשלים את היחסים ביניהם באמצעות נישואין כדת משה וישראל. יחד עם זאת, מכיר הדין העברי בנישואין אלו כנישואין של בני נח, ולכן נישואין אלה לצורך גירושין- כדין בני נח.

עפ"י הדין המקורי של בני נח, די היה בפירוד פיזי של בני זוג, על מנת שהדין יראה בהם גרושים. כיום, עפ"י המנהג האוניברסלי של הרישום, יש צורך כי בית הדין יצהיר על כך. ביחס לבני זוג יהודים, אין מדובר בעניין של מה בכך. בית הדין בודק לגבי כל זוג שנישא בנישואים אזרחיים אם ניתן לראותם כנשואים גם כדת משה וישראל, וזאת כדי שלא יותרו לשוק שלא כדין, על כל המשמעויות ההלכתיות החמורות הכרוכות בכך. גם אם הגיע למסקנה שאינם נשואים כדת משה וישראל, לא נשלמה מלאכת בית הדין. היות והצדדים אסורים להינשא לאחרים בלא שהנישואין האזרחיים יבוטלו או יופקעו, מכריז בית הדין על "התרת הנישואין האזרחיים". בכך הוא איננו מכריז כי הנישואים היו בטלים מלכתחילה, אלא מכאן ולהבא.

עולה מן הדברים, שבגירושין ללא גט, אין צורך בעילות הלכתיות לכפיית הגט. בית הדין הרבני מסתפק באבחון המצב ובחוסר הסיכוי לשלום בית, ואזי יכול להגיע למסקנה כי על בני הזוג להיפרד, והגירושין מבוצעים באמצעות פסק דין לגירושין...

לסיכום:

פסק דין להתרת נישואין אזרחיים ינתן כאשר קיימות עילות ממשיות, שבגינן לא ניתן לקיים שלום בית בין הצדדים. בית הדין יבחן את העילות הללו, ויגיע למסקנה שאפסה התקוה לשלום בית ואין מנוס מפירוק הנישואין, יתן פסק דין להתרת הנישואין. בית הדין יבחן את האפשרות לביצוע גט פיטורין הן מבחינה הלכתית והן מבחינה מעשית. במידה ולא ניתן לבצע זאת, יותרו הנישואין בדרך של פסק דין. אין צורך בהסכמת שני הצדדים להתרת הנישואין אולם יש צורך בתביעה של צד אחד ובציון עילות מתאימות.

נישואי "הרי את מיוחדת לי"

אם ממסדים את הזוגיות על ידי אמירה של "הרי את מיוחדת", זו הצהרה מפורשת שלא מתכוונים לקידושין מסורתיים

פרופ' מאיר שמחה הכהן פלדבלום

"בעיית עגונות וממזרים - הצעת פתרון מקיפה וכללית", עמ' רה דיני ישראל, שנתון לחקר המשפט העברי בעבר ובהווה כרך י"ט (תשנ"ז-תשנ"ח)

"דרך קידושין – אין כאן לא קידושי תורה, וגם רבנן לא תקנו קידושין, אבל מקבלים אותם בדיעבד כעובדה, ולעיתים אף מעודדים ומחזקים את קיומם. ואין אלה יחסי זנות, ולא יחסי פלגשות (קידושין קטן, וקידושין קטנה שאביה הלך למדינת הים ונתקדשה על ידי משפחתה בלי דעת אביה), ואין האשה צריכה, ביציאתה מהם, לא גט ולא מיאון..."

הייתי מציע להעדיף את הנוסח: "הרי את מיוחדת לי"... וזאת בכמה טעמים:

1. נוסחה זו מוציאה מקידושי ודאי של תורה... ובנידון דידן נוסף לכך חסרון הדעת של מקנה, ואם כן החשש לכשרות הקידושין יהיה קלוש למדי.
2. הנוסח הרי את מיוחדת, יהווה סימן היכר והצהרה שבדרך נישואין קיימין ולא בקידושי תורה המסורתיים.

דרך קידושין הוא נישואין ואינו צריך גט
שולחן ערוך אבן העזר לו, יד:

"קטנה שהלך אביה למדינת הים והשיאורה אחיה ואמה, הווי קידושין וצריכה מיאון, וכי אתי אביה לא בעיא קידושין אחרים. וי"א שאינו קידושין ואפילו מיאון אינה צריכה, ומ"מ אין לאוסרה עליו משום דתחשב כפנויה ועומדת אצלו בזנות, כיון שדרך קידושין ונישואין היא אצלו".

7 - תנאי

על פי המשנה ניתן לקדש אשה "על תנאי". האם התנאי מתבטל עם קיום יחסי מין? בימי הביניים הציעו רבנים להנהיגו קידושין על תנאי כדי לאפשר לבעל שאחיו מומר או מוגבל (ולא רצה או לא יכל לחלץ אשה) להינשא. רבנים במאה העשרים הציעו להנהיג נישואין על תנאי כדי להציל אשה שהבעל גירש אותה בנישואין אזרחיים ולא נתן לה גט. יש המתנגדים להצעה זו.

אפשר לקדש אישה "על תנאי". במידה והתנאי מופר הקידושין מתבטלים למפרע, האשה מתבררת כפנויה ואינה זקוקה כלל לגט.

משנה כתובות ז, ז
"המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים אינה מקודשת... על מנת שאין עליה מומין ונמצאו עליה מומין אינה מקודשת".

אם הבעל היתנה את הקידושין, הם חלים באופן מלא (ללא כל תנאי) לאחר הנישואין וקיום יחסי אישות, משום החזקה ש"אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"

גמרא כתובות ע"ב ע"ב
"איתמר: קידשה על תנאי וכנסה סתם, רב אמר: צריכה הימנו גט, ושמואל אמר: אינה צריכה הימנו גט.
אמר אביי: לא תימא [אל תאמר] טעמיה דרב [שטעמו של רב], כיון שכנסה סתם אחולי אחליה לתנאיה [מחל על תנאו], אלא טעמא דרב [שטעמו של רב הוא], לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות".

המקדש על תנאי, צריך גט

גמרא כתובות ע"ד ע"א
"אמר רב כהנא משמיה דעולא: המקדש על תנאי ובעל – צריכה הימנו גט. זה היה מעשה, ולא היה כח בחכמים להוציאה בלא גט".

אפשר לקדש אישה "על תנאי", כשאח הבעל הוא מומר וקיים חשש שהאח לא יסכים לחלץ

הרמ"א בשולחן ערוך אבן העזר קנ"ז ד':
"והמקדש אשה ויש לו אח מומר, יכול לקדש ולהתנות בתנאי כפול שאם תפול לפני מומר שלא תהא מקודשת (מהר"י ברי"ן)".

אם התנאי לא מתברר מיד עם קיום יחסי מין בפעם הראשונה, אין מקום לטעון שהבעל מוחל על התנאי עם קיום היחסים בטענת חזקת "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות"

בית שמואל אבן העזר קנ"ז ס"ק ו':

"בשלמא תנאי אשר הוא מסופק אם נתקיים התנאי שייך לומר שמקדש בכל אופן, שלא תהא ביאתו ביאת זנות, מה שאין כן כאן דליכא חשש לביאת זנות ולא שייך לומר דלא נתקיים התנאי".

הבית שמואל מבחין בין תנאי שמתברר מיד (התנאי שבמשנה) עליו מוחל הבעל עם קיום יחסי אישות, לבין תנאי שיתברר רק בעוד זמן רב עליו לא מוחל הבעל כי אינו חושש שבעילותיו יהיו בעילות זנות.

נוסח תנאי רבני צרפת

מופיע בפריימן, סדר נישואין וגירושין, עמ' ש"צ
"הרי את מקודשת לי באופן שלא תשארי עגונה ממני, ואם יחרצו שופטי הממשלה גירושין, לא יחולו הקידושין, ותצא האשה ותינשא בחופה וקידושין".

תנאי רבני קושטא

סיכום של דיאנה וילה מתוך: זיסקינד גולדברג ודיאנה וילה, זעקת זלות, פתרונות הלכתיים לבעיית העגונות בזמננו, מכון שכטר למדעי היהדות, ירושלים תשס"ו, עמ' 138

רבני תורכיה הוציאו לאור "מחברת קידושין על תנאי" עם הצעה לתנאי יותר כוללני מאשר של רבני צרפת, שאם הבעל יעזוב את אשתו לזמן ממושך בלי רשות או שיסרב לקבל עליו דין תורה או שיחלה במחלת רוח או שהאשה תיפול בפני יבם סרבן או יבם שנעלם, הקידושין בטלים.

תנאי הרב עוזיאל

משפטי עוזיאל, אבן העזר, סימן מ"ה 1935
"הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל עד שלא יימחו בחיי ואחרי מותי בית דין שבעיר זו בהסכמת בית דין המחוז או המדינה ובהחלטת מועצת ונשיאי הרבנות הראשית של כנסת ישראל בירושלים, ומסיבה מוכרחת של עיגון".

8-הסכמים טרום-נישואין

רוב ההסכמים הטרם-נישואין המוצעים לפתרון סרבנות הגט נותנים תמריצים כספיים (לרוב לבעל) לתת את הגט. ההסכמים שנותנים תמריצים לגט לא יעזרו עם הבעל עני, או עשיר, או עקשן, או נעלם או בחוסר הכרה.

לעומת זאת, קיימים הסכמים טרום-נישואין ה"עוקבים" גם את הבעל וגם את הצורך בגט. הסכמים אלו נותנים מענה גם למקרים בהם הבעל מסרב לתת גט, וגם למקרים בהם הבעל נעלם או בחוסר הכרה.

הסכמים הנותנים תמריצים כספיים לגט

תמריץ לגט: התחייבות של הבעל לתשלום מזונות מוגדלים בסכום שמוסכם מראש במידה שיגור בנפרד מאשתו

הרב דוד בלייך, אור המזרח, לח א, תש"ן (1990), עמ' 57-78
J. David Bleich, Modern Day Agunot: A Proposed Remedy, 4 Jewish L. Ann. 167-187; 185-187

מזל טוב יצמח ויעלה כגן רטוב עד למעלה דברי הברית והתנאים האלה שדברו והותנו בין שני הצדדים בשעת החופה ביום פלוני בכך לחודש פלוני שנה פלונית עיר פלונית דהיינו מר פב"ב ובנו החתן פלוני צד אחד ומר פלוני בן פלוני ובתו הכלה פלונית צד השני, ראשית דבר מר פלוני הנ"ל נשא וקידש מרת פלונית הנ"ל בטבעת קדושין של זהב והכניסה לחופה כדת משה וישראל והיא קבלה הקדושין ממנו ומר פלוני הלביש את בנו במלבושי כבוד שבת וי"ט [יום טוב] וחול לפי כבודו ונתן לבנו סבלונות לפי כבודו, ומר פלוני הלביש את בתו הכלה במלבושי כבוד שבת ועיו"ט וחול ובגדים וצעפים וסבלונות ומטה מוצעת הכל לפי כבודו, ומעתה הזוג הנ"ל ינהגו יחד באהבה ובחיבה ולא יבריחו ולא יעלימו ולא ינעלו לא זה מזו ולא זו מזה, שום הברחה בעולם רק ישלטו שניהם שוה בנכסיהם, והחתן מר פלוני הנ"ל יפלה ויוקיר ויזון ויפרנס הכלה הנ"ל כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומורקין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקושטא, וצבי וכל עת שאינה סמוכה על שולחנו יהיה מאיזה טעם שיהיה התחייב עצמו שאז תיכף ומיד יתן לה מאתים דולר לפיזור מזונות כסות ומדור וכן יתן לה כל יום משך הזמן שאינה סמוכה על שולחנו עד שיצא פסק דין מבית דין צדק שאינה מעוכבת מלינשא כפי דת מזה וישראל מטעמך ומן יומא דנן ולעלם הרשות ביד הכלה הנ"ל או להיות סמוכה על שולחנו או לקבל ממנו סכום הנ"ל לפיזור מזונות וכסות כאוות נפשה.

תמריץ לגט: התחייבות הבעל לתשלום פיצויי מוסכם מראש על הנזק שיגרם לאישה באי-מתן גט

הסכם של (1983 RCA) (מיוחס לרב סול ברמן)
MENACHEM M. BRAYER, THE JEWISH WOMAN IN RABBINIC
(LITERATURATURE Vol. II. Appendix A at 223 (1986)

Rabbinical Council of America

Broadway Suite 802 New York New York 10001 594-3780 1250

AGREEMENT, dated _____ 198__ between
_____, an individual residing at _____
(the "Bride") and _____ an individual residing at _____
_____ (the Bridegroom).

WHEREAS, Bride and Bridegroom, both of the Jewish faith, are about to be married in accordance with the laws of this jurisdiction as well as the laws, traditions and teachings of the Jewish religion ("Halacha"), with the mutual desire and expectation that for the remainder of their natural lives they will live together as man and wife; and

WHEREAS, the Bride and Bridegroom agree that in the unfortunate event that their marriage is terminated by a court of competent jurisdiction, such termination will also be effected in accordance with the procedures mandated by Halachah.

NOW THEREFORE, in consideration of their forthcoming marriage and in order to give effect to the foregoing, the Bride and Groom agree:

1. In the unfortunate event that our marriage be terminated for any reason by a court of competent jurisdiction, each of us agrees that we shall each promptly take such steps as will effect the termination of our marriage by the giving and acceptance of a divorce (a "Get"), which Get shall comply with the dictates of Halachah. Such Get will be given and received, as the case may be without further consideration, within thirty (30) days of the above-mentioned termination.
2. Each of us agrees that any dispute as to full performance by either of us of our obligations under paragraph 1. above shall be resolved by final, binding and enforceable arbitration. Such arbitration shall be conducted by the Beth Din of America or its successor or its designee for such purpose the ("Arbitrator(s)") in accordance with the rules established from time to time by the Arbitrator(s) for such purpose. Each of us agrees that the decision of such Arbitration shall not be subject to review. Each of us agrees to take such actions, including the giving and acceptance of a Get, in such form and manner as the Arbitrator (s) may prescribe. Each of us consents to the exclusive jurisdiction of the Arbitrator (s) for the foregoing purpose.
3. The Arbitration referred to in paragraph 2 above may be initiated by either of us, by a written notice to the other and to the Arbitrator (s) of an intention to arbitrate. The Arbitrator(s) shall then designate the time and place for such arbitration. We shall each of us appear before the Arbitrator(s) at the place and time specified in its/their foregoing notice.
4. Each one of us recognizes that pursuant to Halachah, each of us will be unable to remarry without a Get. Each of us recognizes that such inability to remarry will constitute actual substantial damage which is not quantifiable. Since actual damages will be incapable of determination, the Arbitrator(s) shall be authorized to impose in its/their decree liquidated damages in an amount of \$250.00 per day (the "Liquidated Amount") for the failure of either of us to abide by the decision of the Arbitrator(s) as provided for in the Agreement, provided that neither the imposition of such liquidated damages nor any payment thereof shall release either of us from our obligations to comply with the remainder of the decisions of the Arbitrator(s). The liquidated Amount shall be adjusted based upon the percentage of change in the consumer price index from the date of this Agreement to the date of the imposition by the Arbitrator(s).
5. Without limiting the authority conferred upon the Arbitrator(s) by paragraph 4 above, the jurisdiction of the Arbitrators(s) under this Agreement shall be restricted to a determination as to whether our marriage has been terminated in compliance with the Halachah, and, if not, what acts must be performed for such termination. This Agreement does not authorize the Arbitrator(s) to determine any property settlement, equitable distribution, alimony, child support, or custody arrangement.
6. The obligations of each party under this Agreement shall be in addition to any and all obligations which are contained in the Ketubah which will be given at our religious marriage ceremony.

7. This Agreement shall be construed and shall be enforceable in accordance with the laws of his jurisdiction which. This Agreement may be executed in one or more counterparts, each on of which shall be deemed an original.

IN WITNESS WHEREOF, Bride and Bridegroom have entered into this Agreement in the City of _____, State of _____ U.S.A.

Witness:

Name:

Address:

Signature:

Witness:

Bride:

Name:

Address:

Signature:

Groom:

Acknowledgments

State/province of

County of

)ss.;

On the

_____ day of

_____ 199 _____,

Before me personally came

_____, the groom, to be

known and known to me to be the individual described in, and who executed the foregoing instrument, and Duly acknowledged to me that he executed the same.

Notary public

State/province of

County of

)ss.;

On the

_____ day of

_____ 199 _____,

Before me personally came

_____, the groom, to be known and known to me to be the individual described in, and who executed the foregoing instrument, and Duly acknowledged to me that he executed the same.

Notary public

תמריץ לגט: התחייבות של הבעל לתשלום מזונות מוגדלים בסכום שמוסכם מראש במידה שיגור בנפרד מאשתו (מתאים לבני זוג המתחתנים בארץ) פרופ' אריאל רוזן צבי- נעמת (1986)

הסכם ממון בנישואין (*)

שנערך	ביום	לחודש
שנה		
בין		
שם האישה	מס' תעודת זיהוי	
(להלן בהסכם זה: "האישה").		
לבין		
שם האשה	מס' תעודת זיהוי	
(להלן בהסכם זה: "האשה").		

הואיל והאישה והאשה (להלן בהסכם זה "בני הזוג") הסכימו ביניהם להנשא זה עם זה, והואיל ובני הזוג מעוניינים להסדיר עם נישואיהם את יחסי הממון ביניהם, כפי שמפורט להלן, והואיל ובני הזוג הסכימו ביניהם כי לכל ההתנאות שביניהם בהסכם זה יהיה תוקף של תנאי כתובה.

לפיכך סוכם בין בני הזוג כדלקמן:

- מבוא**
המבוא להסכם זה מהווה חלק בלתי נפרד הימנו.
- מימוש מוקדם של זכות לאיזון משאבים**
(א) הזכות לאיזון המשאבים ולמימוש זכות איזון המשאבים מכוח חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973, ועל פיו יוקנו בהתקיים אחת מן הנסיבות המפורטות להלן:
1. בני הזוג חיים בנפרד תקופה של למעלה מששה חודשים ואחד הצדדים הגיש תביעה להתרת נישואין לרבות תביעת גירושיו (להלן – תביעת גירושין) לבית הדין המוסמך.
2. עכוב הממוש של זכות האיזון עלול לגרום לבן-הזוג התובע את המימוש נזק בלתי ניתן לתיקון.
3. עם פטירת אחד מבני הזוג.
(ב) כל צד להסכם יהיה רשאי לדרוש את עיכוב מימוש הזכות ע"פ ס"ק (א) לתאריך אחר שייקבע ע"י בית המשפט לפי שיקול דעתו של בית המשפט, אם בית המשפט ישתכנע שהמימוש האמור מהווה ניצול לרעה של ההסכם או נעשה בחוסר תום – לב או אין לו הצדקה בנסיבות הענין.
(ג) הוראת ס"ק לעיל ממירה את מועדי מימוש הזכות לאיזון משאבים הקבועים בחוק יחסי ממון.

3. חיוב הבעל לשלם לאישה מזונות בסכום מוסכם מראש

בהתקיים אחת מן הנסיבות המפורטות להלן ישלם האיש לאשה דמי מזונות בשיעור שווה ערך בשקלים חדשים (*) ל _____ לחודש, לפי בחירת בני-הזוג, עד למועד מתן גט פיטורין על ידו ללא התחשבות בהכנסותיה של האשה, בין ממשכורת, שכר רכוש או מכל מקור אחר והוראות סעיף 2 להסכם זה לא יעמדו לזכותו של האיש.¹

¹ אפשר להחליף סעיף 3 זה בסעיף הבא:

א. «שם_בעל_ראשון» מתחייב לזון ולפרנס את אשתו, «שם_אשה_ראשון», כהילכות גוברין יהודאין דזנין ומפרנסין את נשיהן בקושטא כל זמן היותם נשואים כדת משה וישראל בין שיחיו בשלום יחדיו, ובין שחם ושלום ותיקבע דירתם בנפרד מכל טעם שיהיה. אם יחיו בשלום, קיום חיוב זה יהיה כנהוג בין איש והאישה. ואם, חס ושלום, לא יחיו בשלום, מתחייב הבעל לתת לאשתו כל חודש מזונותיה בסכום השווה ל -

3000\$ או 2000\$ 1000\$ (*)

1. האשה הגישה תביעת גירושין לבית הדין המוסמך, ומוכנה לקבלת הגט והצדדים חיים בנפרד למעלה מ- 12 חודש.
2. בית הדין המוסמך קבע כי אין סיכוי לשלום – בית בין בני-הזוג או כי עליהם להתגרש או כי מצווה עליהם להתגרש או המליץ על גירושין או כל לשון אחרת שמשמעה כי אין על בני הזוג לחיות יחד או חייב או כפה את הגט והאשה מוכנה לקבלת הגט.
3. הקרע בחיי הנישואין של בני-הזוג אינו ניתן עוד לאיחוי והאשה מוכנה לקבל את הגט.
4. הגיש האיש תביעת גירושין נגד האשה לבית הדין והוא מוכן לתת גט ובני-הזוג חיים בנפרד למעלה מ-12 חודש או בהתקיים אחת הנסיבות המפורטות בסעיף 3 פסקאות (2) ו- (3) לעיל והאשה מסרבת לקבל את הגט יהיה הבעל פטור כליל ממזונות האשה והוראות סעיף 2 להסכם זה לא יעמדו לזכותה של האשה.
5. תביעות על-פי הסכם זה לא ניתנות לכריכה בתביעות גירושין.
6. (א) בני הזוג מבקשים לאשר הסכם זה כהסכם ממון.
(ב) בני הזוג רואים בהסכם זה נספח לכתובה וחלק בלתי נפרד ממנה.
(ג) בני הזוג מצהירים כי קבלו קנין כדין בקשר לכלל התחייבותיהם במסמך זה.

ועל זה באנו על החתום:

האשה

האיש

תמריץ לגט: התחייבות של הבעל לתשלום מזונות מוגדלים בסכום שמוסכם מראש, אך כפוף לשיקול דעת של ביה"ד (מתאים לזוגות בארה"ב)

50% מן הכנסה החודשית הממוצעת שקיבל הבעל בחצי שנה קודם לכל תשלום ותשלום, ולא פחות מ- _____ ש"ח (____ אלפים שקלים חדשים) לחודש. הסכום של _____ ש"ח יוצמד למדד יוקר המחיה בארץ ישראל צמוד למדד _____ שנת _____, למנינם. סכום זה מקובל על הבעל כערך חובתו משעת נישואין לפרנסת אשתו על פי דין. התחייבות זאת תהיה בתוקף כל זמן היותם נשואים כדת משה וישראל, גם אם לאישה פרנסה ו/או הכנסה ממקור אחר. הבעל מוחל לאישה על כל זכויותיו והחייבים שזוכה בהם אדם כשנושא אישה מתשמיש ומעשי ידיה בזמן שהתחייבות זו בתוקף.

ב. מוסכם שהתחייבות של הבעל למזונותיה של אשתו על פי ס"ק 3 א' של הסכם זה תכנס לתוקף, והוראות סעיף 2 להסכם זה לא יעמדו לזכותו של האיש, בהתקיים אחד מהנסיבות המתוארות להלן:

(1) האישה הגישה תביעת גירושין לבית הדין המוסמך, ומוכנה לקבלת הגט והצדדים חיים בנפרד למעלה מ-12 חודש.

(2) בית הדין המוסמך קבע כי אין סיכוי לשלום-בית בין בני הזוג, או כי עליהם להתגרש, או כי מצווה עליהם להתגרש, או המליץ על גירושין, או כל לשון אחר שמשמעה כי אין על בני הזוג לחיות יחד, או חייב או כפה את הגט והאישה מוכנה לקבלת הגט.

(3) הקרע בחיי הנישואין של בני הזוג אינו ניתן עוד לאיחוי והאישה מוכנה לקבלת הגט.

בהסכמה של הרב עובדיה יוסף, הרב זלמן נחמיה גולדברג, הרב גדליהו שוורץ,
הרב חיים צימבליץ, הרב יצחק ליבס, משנת 1991
The Prenuptial Agreement, Halakhic and Pastoral Considerations at
45-53 (Basil Herring and Kenneth Auman, eds. 1996) (also known as
the "Willig Agreement") (in English)

הסכם לפני נישואין

חתימת ידי תעיד עלי כמאה עדים שהתחייבתי בקנא"ס לזון ולפרנס את אשתי מרת - כהלכות
גוברין יהודאין דזנים ומפרנסים נשותיהם בקושטא. ואם ח"ו לא מיתדר לנו לקבוע דירתנו
הקבועה ביחד בדירה אחת מאיזה טעם שיהיה אני מתחייב לה סך _____ דולר ליום עבור
מזונותיה ופרנסתה כל זמן היותנו נשואים כדת משה וישראל. וחייב מזונות ופרנסה בסך
הנ"ל יהיה בתוקפו גם אם יש לאשתי פרנסה ו/או הכנסה ממקור אחר. ואני מוחל לה כל
הזכויות והחייבים שזוכה בהם אדם כשנשוא אשה מתשמיש ומעשי ידיה בזמן שחייב הנ"ל
בתוקפו. אולם אם אזמין אותה לדין תורה בנידון הפירוד בב"ד קבוע (של _____) וב"ד
יפסקו עליה שהיא לא צאית דינא בענין הפירוד הן משום שתסרב להופיע לדין תורה והן אם
תבוא לב"ד _____ והב"ד יפסקו בינינו ואני אהיה מוכן לקיים פסק או הצעת הב"ד והיא
תסרב - יפסק חיובי זה. ואני מורה שההתחייבות שבשטר זה נעשה בקנין המועיל בדין תורה
וכחומר כל שטרות בב"ד חשוב והתנאים נעשו כחומר כל התנאים. ולראיה באתי על החתום
ב _____ ימים לחדש _____ שנת תש _____ פה _____ והכול שריר וקיים.

תשלום מראש של כתובה ונדוניה

הרב שאר ישוב כהן, נשלח בפקס לעו"ד סוזן ווייס בשנת _____. אושר ע"י הרב שאר
יישוב כהן בספטמבר 1999

אנו העדים החתומים מטה מאשרים בזה, אמר לכלה, אחרי הקידושין לפני הנישואין.

"דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפרות פירותיהן".

כמו כן התחייב החתן לתת לכלה במידה ותדרוש ממני זאת בשעה שתהא רעייתי גט פיטורין
תוך שלושים יום מקבלת דרישתה בכתב ממנו אם תרצה זאת ואם לא ייעשה זאת מיד, ישלם
לה כתובתה מיד, הכתובה הנדוניה והתוספת – וכן ישלם לה מיד מזונות מדין מעוכבת
מחמתו – בעין יפה ולפי כבודה ומעמדה, ודין התחייבות זו ובכל אופן המועיל על פי דת ועל
פי חוק המדינה.

ולראיה באנו על החתום:

עד ראשון _____

עד שני _____

מודה אני על הנ"ל.

סקירה כללית וסיכום של הסכמים טרום-נישואין שנותנים תמריצים כספיים למתן הגט

Susan Metzger Weiss, Sign at Your Own Risk: The "RCA"
Prenuptial May Prejudice the Fairness of Your Future Divorce
Settlement, 6 Cardozo Women's L. Journal 49, 49 (1999)

הסכמי טרום-נישואין שונים הוצעו כדי לאזן את הכוח שההלכה מעניקה לגברים במקרה של
גירושין, ועל ידי כך להפחית את העוללות הנגרמות לנשים. הסכמי טרום-נישואין מסוג זה
שזכה לגושפנקא של RCA (הסתדרות הרבנים של אמריקה) – המרחיבים את סמכותם של
בתי הדין הרבניים ומפקידים בידי בתי-הדין שיקול דעת להפעיל את סעיפי ה"סנקציות" –

אינם מאזנים את הכוח ואינם מתקנים את העוולות. הסכמים אלה עלולים אף לפגוע בזכויותיהן של נשים ברכוש המשפחתי, במזונות אישה ובמזונות ילדים.

הסכמים ה"עוקפים" את הבעל

תמריץ כספי הדדי והרשאה לבית הדין להפקיר את כספי הקידושין במקרה שאין ביכולת של הבעל/האישה לתת/לקבל את הגט

בית הדין בהולנד (1999)

VOORBEELD

שטר תנאים

שנערך באמשטרדם באאא בשבת, אאאאא יום לחודש אאא 5760

בין ר' _____ בן _____ המכונה _____ (להלן "האישה")
ובין מ' _____ בת _____ המכונה _____ (להלן "האישה")

הואיל והאישה והאשה (להלן "בני הזוג") הסכימו ביניהם להנשא זה עם זה, תחת החופה, לתת ולקבל את הטבעת כדת משה וישראל.

1. אמר האישה ואני אוקיר ואכבד ואפרנס אותך כדרך בני ישראל המוקירים ומכבדים ומפרנסים את נשיהם באמונה.

2. והאשה הסכימה להיות לו לאשה כדת משה וישראל ולהוקירו ולכבדו כדרך בנות ישראל. כאשר בני הזוג יסכימו ביניהם כך, האשה תפרנס את המשפחה באופן עיקרי.

3. בני הזוג מצהירים שלאחר שהם לא חיים יחד כבעל ואשה, הצד המסרב לשתף פעולה לחיסול הנישואין לפי ההלכה, גם במקרה שאינו מתפקד כמפרנס המשפחה באופן עיקרי, ישלם לצד השני דמי מזונות לחודש בהעלאה/הורדה חד – שנתית באחוז החוקי של מד היוקר המחייבה הנקבעת לשנה ההיא, עד למועד אשר בו בית הדין יקבע שכל צד פנוי לנישואין כדת משה וישראל. סכום דמי המזונות בשביל האישה הוא _____ ובשביל האשה - _____ גולדן הולנדי.

4. בני הזוג מצהירים שהעושר של המזוכה לדמי המזונות והעושר של החייב לשלם את דמי המזונות לא יכולים להגביל את דמי המזונות הנ"ל ללא התחשבות בהתחייבות ובהכנסות מכל מקום אחר.

5. בני הזוג מצהירים שבהתקיים נסיבות שאינם באפשרות לקבל גט או למסור גט, אם אחד מבני הזוג, לפי החוק האזרחי, לא שפוי בדעתו או עזב את הצד השני ללא הסדר, והיו הקידושין נפקעין ובטלין ומפקרין כסף או שווה כסף שיקדש בו, והאשה והאיש תוכל/יוכל להנשא מבלי שום גט.

6. במקרה של חילוקי דעות בקשר לפרוש ההתנאות בהסכם זה, בני הזוג יפנו לבית הדין לבוררות.

7. בני הזוג רואים בהסכם זה נספח לכתובה וחלק בלתי נפרד ממנה.

בני הזוג מצהירים כי הוקראו בפניהם ההתנאות בהסכם זה. הם חותמים מרצונם הטוב, ללא עושק, ללא כפייה וללא לחץ, בנוכחות העדים והם קבלו קנין על ההתחייבויות הכלולות במסמך. ועל זה באנו על החתום:

הכלה	החתן
עד	עד
עד	עד

הבעיה ההלכתית של גירושין כדת משה וישראל נובעת, מחד גיסא, מהכוח שההלכה מעניקה לבעלים לקבוע האם ובאיזה עיתוי להתגרש (ראה חלק 1); ומאידך גיסא, מהעילות המצומצמות שההלכה מכירה בהן כעילה להתערבות משפטית בכוח זה (ראה חלק 2). פתרון הלכתי לבעיית העגונה חייב אפוא לנטרל את כוח הבעלים על המעמד האישי של נשותיהם ולהבהיר כי "פירוד" הוא עילה מספקת לגירושין. יש הסכמי טרום-נישואים העונים על דרישות אלו. הם קובעים בפירוש שחיים משותפים הם "תנאי לנישואים" ומאפשרים לכל יהודי לתת גט במקום הבעל הסרבן. דוגמאות להסכמים כאלו הם ההסכם של הרב נועם זוהר וההסכם של הרב מיכאל ברויד.

תנאי נישואין ומינוי שליח למתן הגט

הרב נועם זוהר – מכון שלום הרטמן (1995)

בעי"ת, שטר הבהרה לעניין תנאי בקדושין

להוי ידוע כי לכשאקדש היום _____ את מרת _____ ואומר "כדת משה וישראל", כוונתי בזה שיהיו הקידושין תלויים בדעת בית דין, שאם לא יברר בית דין שום אחד מהדברים שלהלן הרי היא מקודשת, ואם לכשתפנה אשתי לבית דין יברר בית דין שלא באתי ושלא באה ממני כל הודעה לאשתי במשך שנים עשר חודש רצופים, או לחילופין, אחר שיפסוק בית דין שהנני מחויב לתת לה גט כריתות, יארע שיעברו שלושה חדשים ויברר בית דין שהנני מסרב ח"ו לציית להאי דינא, או עוד לחילופין אם איעשה ח"ו בגדר שוטה שאינו יכול לתת גט, ויברר בית דין שעמדתי בחזקה זו שלושה חדשים, הרי אינה מקודשת. ולראיה חתמתי אני החתן בעצם חתימת ידי.

בפנינו אנו עדי הקידושין החתומים מטה הגיד _____ בעל פה כל הדברים האמורים למעלה בהבהרת התנאי בקדושין כתנאי בני גר ובני ראובן וחתם ליתר תוקף בעצם חתימת ידו. וכן הכלה מרת _____ בפנינו נתרצתה להתקדש לו על מנת כן וחתמה ליתר תוקף בעצם חתימת ידה _____

ולראיה חתמנו אנו

[מינוי שליח לצורך מתן גט - במקרה שהבעל נעדר ס.ו.]

בעה"ת _____

אני החתום מטה הריני ממנה את בני ישראל הנמצאים בניו – יורק, שכל אחד מהם יכתוב גט לאשתי לשמי ולשם גירושין ושכל שנים מהם יחתמו על הגט לשמי ולשמה ולשם גירושין ושכל אחד מהם ייתן את הגט לאשתי הנזכרת אם יארע שלא באתי ושלא באה ממני כל הודעה אליה במשך שנים עשר חודש רצופים. ואפילו אם לא באתי ולא הודעתי בתוך הזמן האמור מחמת אונס דלא שכיח כלל הנני מצווה את בני ישראל הנמצאים בניו – יורק, שכל אחד מהם יכתוב גט ושכל שנים מהם יחתמו וכל אחד מהם ייתן ואפילו עד מאה גיטין עד שיגיע גט אחד לידי אשתי ותתגרש היא ממני כדת משה וישראל. והגט אחר כתיבתו וחתימתו ייתן הסופר לאחד מבני ישראל הנמצאים בניו – יורק שכל אחד מהם הנני ממנה להיות שליחי להוליך הגט אחר כתיבתו וחתימתו לאשתי וליתן אותו לידה ותהא ידו כידי ועשייתו כעשייתי ופיו כפי ודבורו כדבורי ונותן אני לו רשות לעשות שליח בחריקאו ושליח שליח אפילו עד מאה שליחים ואפילו בכתב על ידי הדואר ואפילו בלי אונס למסור הגט לאשתי בכל מקום שימצאנה הוא או שליחו או שליח שליחו עד מאה שליחים ותיכף כשיגיע הגט בידה מידו או מיד שליחו או מדי שליח שליחו עד מאה שליחים ותיכף כשיגיע הגט בידה מידו או מיד שליחו או מיד שליח שליחו אפילו עד מאה שליחים תהא היא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם. ובפירוש אני מצהיר בלב גמור ומוחלט, כי מה שאהיה עם אשתי מכאן ואילך בחיי אישות לא יבוטל על ידי זה המינוי שאני ממנה בהרשאה זו לכתיבת הגט וחתימתו ומסירתו ליד אשתי וגם נאמנת לומר שלא פייסתי והנני מקבל עלי כחרם ובשבעת התורה שלא לבטל את השליחות ולא את הגט ולראיה חתמתי בעצם חתימת ידי

בפנינו עדים החתומים מטה הגיד _____ בעל פה כל הדברים האמורים למעלה בהרשאה זו לשם מינוי לכתיבת הגט וחתימתו ונתינתו ליד אשתו באופן האמור בהרשאה זו ליתר תוקף בעצם חתימת ידו ולראיה חתמנו אנו

[מינוי שליח לצורך מתן גט- במקרה שהבעל לא מציית לפס"ד של ביה"ד-
ס.ג.]

ועוד הריני ממנה את בני ישראל הנמצאים בניו – יורק, שכל אחד מהם יכתוב גט לאשתי לשמי ולשמה ולשם גירושין ושכל שנים מהם יחתמו על הגט לשמי ולשמה ולשם גירושין ושכל אחד מהם ייתן את הגט לאשתי הנזכרת אם יארע שיעברו שלושה חדשים ואפילו אם יתקפני יצרי ומכוחו ישמעו מפי או לה גט כריתות, יארע שיעברו שלושה חדשים ואפילו אם יתקפני יצרי ומכוחו ישמעו מפי או מפי כתבי דברים לביטול הרשאה זו, הנני מוסר מעכשיו מודעה שלא לשמוע לאותם דברי סירוב ח"ו, והריני מצווה על כל פנים את בני ישראל הנמצאים בניו – יורק, שכל אחד מהם יכתוב גט ושכל שנים מהם יחתמו וכל אחד מהם ייתן ואפילו עד מאה גיטין עד שיגיע גט אחד לידי אשתי ותתגרש היא ממני כדת משה וישראל. והגט אחר כתיבתו וחתימתו ייתן הסופר לאחד מבני ישראל הנמצאים בניו – יורק שכל אחד מהם הנני ממנה להיות שליחי להוליך הגט אחר כתיבתו וחתימתו לאשתי וליתן אותו לידה ותהא ידו כידי ועשייתו כעשייתי ופיו כפי ודבורו כדבורי ונותן אני לו רשות לעשות שליח בחריקאו ושליח שליח אפילו עד מאה שליחים ואפילו בכתב על ידי הדואר ואפילו בלי אונס למסור הגט לאשתי בכל מקום שימצאנה הוא או שליחו או שליח שליחו עד מאה שליחים ותיכף כשיגיע הגט בידה מידו או מיד שליחו או מיד שליח שליחו אפילו עד מאה שליחים תהא היא מגורשת בו ממני ומותרת לכל אדם. ובפירוש אני מצהיר בלב גמור ומוחלט, כי מה שאהיה עם אשתי מכאן ואילך בחיי אישות לא יבוטל על ידי זה המינוי שאני ממנה בהרשאה זו לכתיבת הגט וחתימתו ומסירתו ליד אשתי וגם נאמנת לומר שלא פייסתי והנני מקבל עלי כחרם ובשבעת התורה שלא לבטל את השליחות ולא את הגט ולראיה חתמתי בעצם חתימת ידי:

בפנינו עדים החתומים מטה הגיד _____ בעל פה כל הדברים האמורים למעלה בהרשאה זו לשם מינוי לכתיבת הגט וחתימתו ונתינתו ליד אשתו באופן

האמור בהרשאה זו ובפנינו חתם למעלה על הרשאה זו ליתר תוקף בעצם חתימת ידו ולראיה
חתמנו אנו:

תנאי בנישואין, מינוי שליח למתן הגט ו"תקנת קהל"

הסכם בן שלושה חלקים של הרב מיכאל ברויד

Edah Journal 4: 2 (2004) /Kislev 5765

Pages 21-22

http://www.edah.org/backend/JournalArticle/4_2_Broyde.pdf

(תורגם על ידי מרכז צדק לנשים)

הצעה להסכם שלשה חלקים של הרב ברויד (שלא להלכה)

מסמך זה מאשר כי בתאריך: יום _____ בחודש _____, בשנת _____, במקום _____, [שם החתן]: _____, החתן, ו[שם הכלה]: _____, הכלה, מרצונם החופשי הסכימו ביניהם על הסכם זה ביחס לנישואיהם.

החתן הצהיר בזאת לכלה תחת החופה:

"הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל, בכפוף לתנאים הבאים:

"אם אני חוזר לגור בבית המגורים המשפחתי שלנו כשאת גרה שם, לפחות אחת ל 15 חודש עד שאת תלכי לעולמך, או עד שאני אלך לעולמי, אזי הקידושין והנישואין שלנו ישארו כשרים ותקפים.

"אולם, אם אני אעדר מבית המגורים המשפחתי שלנו במשך 15 חודש רצוף מכל סיבה שהיא, אפילו מסיבה שנכפתה, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו בטלים ומבוטלים. ההתנהגות שלנו תהיה למפרע כשל אנשים שלא נישאו ושחלקו מגורים משותפים, והברכות שנאמרו בטלות למפרע.

"אני מצהיר כי ההתחייבות דלעיל נעשתה בקניין בפני בית דין חשוב כמתחייב על פי ההלכה [לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות]. התנאי המובא לעיל הוא כתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר ל"ג). אפילו יחסי אישות ביננו לא יבטלו תנאי זה. אשתי תהיה נאמנת כמו מאה עדים להעיד שמעולם לא ביטלתי תנאי זה.

"באם יהיה צורך בגירושין ממני מכל סיבה שהיא, על פי בית דין רבני אורתודוקסי על פי בחירת אשתי, אפילו אם אני אתנגד במפורש לבית דין זה שהיא בחרה, אני גם ממנה כל מי שרואה את חתימתי על מסמך זה לפעול כסופר לרכוש עט, דיו ונוצה עבורי ולכתוב גט, אחד או יותר, להתגרש בו מאישתי, והוא יכתוב את הגט לשמי (במיוחד בשבילי), ולשמה (במיוחד בשבילה), ולשם גירושין (למטרת הגירושין). הנני ממנה בזאת כל שני עדים הרואים את חתימתי על מסמך זה לפעול כעדים לגט לחתום כעדים לגט שהסופר האמור לעיל יכתוב. עליהם לחתום לשמי (במיוחד בשבילי), ולשמה (במיוחד בשבילה), ולשם גירושין (למטרת הגירושין), על מנת להתגרש בו מאישתי שהוזכרה לעיל. הנני ממנה בזאת כל מי שרואה את חתימתי על מסמך זה לפעול כשלוחי לקחת את הגט, לאחר שנכתב ונחתם, ולהיות שליח שלי למסור אותו לידי אשתי בכל זמן שיחפוץ. ידו של השליח תהיה כידי, מסירתו תהיה כמסירתי, פיו כפי, ואני נותן לו סמכות למנות שליח נוסף במקומו, ושליח זה יכול למנות אחר במקומו, שליח אחר שליח, אפילו עד 100 שליחים, מרצונו החופשי, אפילו למנות שליח בהעדרותו, עד שהגט יגיע לידיה, ומיד כאשר הגט יגיע לידיה מידי או מידי שליחו, או מידי שליחי שליחו, אפילו עד 100 שליחים, היא תהיה גרושה ע"י גט זה ממני ותהיה מותרת לכל אדם. ניתנת בזאת רשותי לרב האחראי לעשות שינויים בשמותינו ככל שנראה לו מתאים. אני מתחייב בכל הרצינות, אפילו בשבועה דאורייתא, שלא לבטל את כח

הגט לגרש את אשתי או לבטל את כח השליח שהוזכר לעיל למסורו לאשתי. ואני מבטל כל מודעה שייטכן שנתתי שיכולה לפגוע בכח הגט לגרש בו את אשתי או בכח השליח שהוזכר לעיל למסור אותו לאשתי. אפילו אם אשתי ואני נמשיך לחיות יחד תחת קורת גג אחת לאחר מסירת הוראה זו לגרש אותה, ואפילו אם נקיים יחסי אישות לאחר שנתתי הוראה לכתוב, לחתום ולמסור גט, יחסי אישות אלו לא ייחשבו במפורש או במשתמע כמבטלים הוראה זו לכתוב, לחתום ולמסור גט. אשתי תהיה נאמנת כמאה עדים להעיד שלא ביטלתי את הצהרתי למנות סופר לכתוב את הגט בשליחותי, או את העדים לחתימה על הגט בשליחותי או כל שליח למסור אותו לידי אשתי.

"זאת ועוד, אני מכיר בכך שאשתי הסכימה להינשא לי רק מתוך ההבנה שאם תרצה להתגרש ממני אני אתן לה גט תוך 15 חודש מאז שביקשה את הגט. אני מכיר בכך שאם אסרב לתת גט מכל סיבה שהיא (אפילו סיבה המבוססת על כפיה שלי), אני מפר בכך את ההסכם שהוא הבסיס לנישואינו ותנאי מקדים לו, ואני מסכים שנישואינו יוכרוזו כבטלים בהתבסס על תקנת הציבור שכל הנישואין חייבים להסתיים בגט הניתן תוך 15 חודש [מאז שבקשה האשה להתגרש]. אנו שנינו שייכים לקהילה שבה רוב הרבנים הגדולים ובתי הדין של אותה קהילה מסכימים להפקיע קידושין במקרים כאלו, ואני מקבל את תקנת הקהל בעניין זה כמחייבת.

"זאת ועוד, במקרה שהסכם זה ייחשב כלא כשר מבחינה הלכתית בכל זמן שהוא, אזי לא היינו נישאים כלל.

"אני מודיע בזאת שאין עד, כולל עדות בעתיד שאני אציג, שיוכל לבטל מסמך זה או לשלול כל תנאי בו".

חתימת החתן: _____

הכלה ענתה לחתן:

"אני מסכימה להצעת נישואין זו בכפוף לתנאי שאנחנו גרים בבית מגורים משפחתי שלנו לפחות אחת ל 15 חודש עד שאני הולכת לעולמי או עד שאתה הולך לעולמך, ואזי הקידושין והנישואין שלנו יישארו כשרים ותקפים";

"אולם, אם אחד מאיתנו ייעדר מבית המגורים המשפחתי שלנו במשך 15 חודש רצוף מכל סיבה שהיא, אפילו מסיבה שנכפתה, אזי הקידושין והנישואין שלנו יהיו בטלים ומבוטלים, ואני מתנה זאת כתנאי להסכמתי להצעת נישואין זו. ההתנהגות שלנו תהיה למפרע כשל אנשים שלא נישאו ושחלקו מגורים משותפים."

"אני מצהירה כי ההתחייבות שקיבלתי על עצמי דלעיל נעשתה בקניין בפני בית דין חשוב כמתחייב על פי ההלכה [לא כאסמכתא ולא כטופסי שטרות]. אני מסכימה לתנאי דלעיל על פי חוקי התורה, כפי שנאמר בספר דברים פרק ל"ב. אפילו יחסי אישות בינינו לא יבטלו קבלת התנאי הזה."

חתימת הכלה: _____

אנו החתומים מטה, בית דין המוסמך כראוי, מעידים על כשרות ההצהרה בעל פה וחתמת החתן והכלה.

הרב: _____

עד 1: _____

עד 2: _____

תנאי בנישואין, מינוי שליח למתן הגט ו"תקנת קהל"
שטר לנישואין בצדק ובמשפט של "מרכז צדק לנשים"

שטר לנישואין בצדק ובמשפט

שנערך ב _____ ביום _____ בחודש _____ בשנה _____

בין _____ (שם האישה) ת.ז. _____ (להלן: "החתן"; "האישה")

לבין _____ (שם האשה) ת.ז. _____ (להלן: "הכלה"; "האשה")

הואיל והאישה והאשה (להלן "בני הזוג") הסכימו ביניהם להינשא זה עם זה כדת משה וישראל בתנאים ובהתחייבויות המצוינים דלהלן:

1. חלק ראשון: קידושין על תנאי

1.1. החתן מתחייב לקדש את הכלה בטבעת כדת משה וישראל בכפוף לכל התנאים (ס' 1.2-1.6) וההתחייבויות האחרות המצוינים במסמך זה. החתן יצהיר בפני הכלה תחת החופה: "בכפוף לתנאים ולהתחייבויות המצוינים במסמך זה, הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל".

1.2. אם האישה יתגורר במקום מגורים משותף עם האשה (לפחות ליום אחד במשך חמשה עשר חודשים רצופים) עד שהאיש או האשה ילכו לבית עולמם, הקידושין והנישואין שנערכו יישארו תקפים ומחייבים.

1.3. אם האישה לא יתגורר במקום מגורים משותף עם האשה, למשך תקופה רצופה של לפחות חמישה עשר חודשים, מכל סיבה שהיא, אפילו נכפתה עליו, אזי הקידושין והנישואין שנערכו יהיו מופקעים ומבוטלים. האישה והאשה ייחשבו כמי שלא נישאו מעולם, אלא רק כמי שחלקו מגורים משותפים, וברכות הקידושין בטלות ומבוטלות מעיקרן.

1.4. בני הזוג מסכימים כי פסק דין הצהרתי של בית הדין הרבני או של בית המשפט שלפיו בני הזוג חיים בנפרד חמשה עשר חודשים רצופים יהא קביל כראיה לכך שבני הזוג אכן חיים בנפרד חמשה עשר חודשים רצופים.

1.5. התחייבות זו נעשתה בקניין בפני בית דין חשוב (הח"מ) כמתחייב על פי ההלכה. התנאי המובא לעיל נעשה בהתאם להלכה של "תנאי כפול".

1.6. קיומם של יחסי אישות בין בני הזוג לא יבטל תנאי זה, והאשה תהיה נאמנת כמאה עדים להעיד שהאיש מעולם לא ביטל תנאי זה.

2. חלק שני: מינוי שליח ועדים לגט

2.1. החתן ממנה בזאת את כל מי שרואה היום או בעתיד את חתימתו על מסמך זה לפעול כסופר, לרכוש עט ונוצה עבורו ולכתוב גט, אחד או יותר, להתגרש בו מן האשה ולכתוב את הגט לשמו של האיש, במיוחד בשבילו, לשמה של האשה, במיוחד בשבילה, לשם גירושין ולמטרת גירושין.

2.2. החתן ממנה בזאת כל שני עדים הרואים היום או בעתיד את חתימתו על מסמך זה לפעול כעדים לגט לחתום כעדים לגט שיכתוב הסופר הנזכר לעיל. החתן ממנה בזאת עדים אלה

לחתום לשמו של האיש, במיוחד בשבילו, ולשמה של האשה, במיוחד בשבילה, לשם גירושין ולמטרת גירושין, על מנת להתגרש בו מן האשה.

2.3. החתן ממנה בזאת את כל מי שרואה היום או בעתיד את חתימתו על מסמך זה לפעול כשלוחו לקחת את הגט, לאחר שנכתב ונחתם, ולהיות שלוחו למסור אותו לידי האשה בכל זמן שיחפוץ. ידו של השליח תהיה כידו של האיש, מסירתו של השליח כמסירת האיש, פיו כפי האיש.

2.4. החתן נותן בזאת סמכות לשליח למנות שליח נוסף במקומו. שליח זה יכול למנות אחר במקומו, שליח אחר שליח, אפילו עד מאה שליחים, מרצונו החופשי, אפילו למנות שליח בהיעדרותו של האיש, עד שהגט יגיע לידי האשה.

2.5. מיד כשיגיע הגט לידי האשה מידי השליח או מידי שליחו, או מידי שליחי שליחו, אפילו עד מאה שליחים, האשה תהיה גרושה מן האיש מכוח הגט ותהיה מותרת לכל אדם.

2.6. ניתנת בזה רשות לרב, עורך הגט, לעשות שינויים בשמות האיש והאשה ככל שנראה לו דרוש על פי ההלכה.

2.7. האיש מתחייב בזאת, שלא לבטל – בכל אופן שהוא – את הגט שמטרתו להתגרש בו מן האשה וכן להימנע מביטול הרשאת השליח שהוזכר לעיל למסרו לידי האשה.

2.8. האיש מתחייב בזאת לבטל כל מודעה שנתן ושעשויה לפגוע בתוקפו של הגט לגרש בו את האשה או במינוי שליח שהוזכר לעיל למסור אותו לאשה.

2.9. אפילו אם האיש והאשה ימשיכו לחיות יחד לאחר מסירת הוראה זו לגרש, ואפילו אם יקיימו בני הזוג יחסי אישות לאחר שנתן האיש את ההוראה לכתוב, לחתום ולמסור גט, יחסי אישות אלה לא ייחשבו במפורש או במשתמע כמבטלים הוראה זו לכתוב, לחתום ולמסור גט.

2.10. האשה תהיה נאמנת כמאה עדים להעיד שהאיש לא בטל את הצהרתו למנות סופר לכתוב את הגט בשליחותו, או למנות עדים לחתימה על הגט בשליחותו או כל שליח למסור אותו לידי האשה.

3. חלק שלישי: תקנת הציבור להפקעת הקידושין

3.1. האיש מצהיר בזאת כי הוא יודע ומסכים שהאישה הסכימה להינשא לו רק מתוך הבנה שאם תרצה להתגרש מן האיש הוא יתן לה גט בתוך חמישה עשר חודשים מיום פירוד בני הזוג ובקשת האשה להתגרש.

3.2. האיש מצהיר בזאת כי הוא מכיר בכך שאם יסרב לתת גט לאשה מכל סיבה שהיא (אפילו אם הסיבה נכפתה עליו), הוא מפר בכך את ההסכם שהוא הבסיס לנישואי בני הזוג, ובכך גוזר על הנישואין להיות מוכרזים כבטלים לאחר פירוד של חמשה עשר חודשים מיום שהאשה ביקשה גט. זאת, בהתבסס על תקנת הציבור הקובעת שבמקרה שאשה מבקשת גט והבעל מסרב לתת לה גט הנישואין פוקעים ומבטלים לאחר פירוד של חמשה עשר חודשים רצופים.

3.3. בני הזוג מסכימים כי פסק דין הצהרתי של בית הדין הרבני או של בית המשפט שבני הזוג חיים בנפרד חמשה עשר חודשים רצופים היא קבילה כראיה לכך שבני הזוג אכן חיים בנפרד חמשה עשר חודשים רצופים.

3.4. האיש והאשה מצהירים בזאת כי שניהם שייכים לקהילה שבה בתי הדין של הקהילה מפקיעים קידושין במקרים כאלו ובני הזוג מקבלים את תקנת הקהל האמורה בסעיף 3.2 כמחייבת.

3.5. בני הזוג מצהירים כי במקרה שהסכם זה ייחשב כהסכם שאינו תופס מבחינה הלכתית הרי שהצדדים ייחשבו כמי שלא היו נשואים כלל.

3.6. האיש מצהיר בזאת כי אין עד, כולל עדים שהאיש יבקש להציג בעתיד, שיכול לבטל מסמך זה או לשלול כל תנאי בו.

3.7. הכלה מצהירה בזאת כי היא מסכימה לתנאים שהציב החתן וכי היא מקבלת את הקניין בפני בית דין חשוב זה.

חתימת החתן:

חתימת הכלה:

אנו החתומים מטה, בית דין חשוב המוסמך כראוי, מעידים על כשרות ההצהרה בעל פה וחתימת החתן והכלה.

הרב: _____

עד 1: _____

עד 2: _____